

Ho nín-yání vūahū na ó o Poole túara nɔn ho Korɛnte kèrètíewa kuure yi

Vūahū túaró nūhū

Le Dónbeení tonló lé o Poole ɔ́akáa ho ho Korɛnte lóhó yi. O kará bín á yú le lúlú-kùure lè mí piina bío hèzín (Bè-wénia 18.11).

Ho Korɛnte hía lée lóhó na á mu bè-kora lè mí síwà wee wé yi. Á mu lùnkaa o Poole yilera. Lé b́n te bío ó o túararáa hã vǎnna nɔn ɔ́a kèrètíewa kuure na wi bín yi, à ɔ́a zūn bío ɔ́a à ɔ́ua lè mítén.

O ɔ́ua ho Korɛnte kèrètíewa kuure yi: Le ho sankamínló à ɔ́a khí yi à día mu koomu wára (1–5). Ba tūiáwà fɛeró làa bío ɔ́a wé è ɔ́ua lè mítén ó o zéénia yara làa ba (6).

Bío ɔ́a tūakaa bío làa wó ó o zéénia yara: Mu yaamu, le muini taa, o Yeesu dínló, le Dónbeení Hácírí bè-hǎnii na le wee na, lè ɔ́a nǐ-hía vèeró bío (7–15).

O Poole vūahū vaa véení, ó o bía ho Zeruzalɛmu kèrètíewa nǐ-khenia séeníló bío, b́n món, ó o tɛénia ɔ́a yi (16).

Le tɛénii

¹⁻²Inén Poole na le Dónbeení lè mí síi bío á léra à ï wé o Yeesu *Krista tonkaro, á wee túa ho vūahū na kà. Inén lè wàn za Sositeena á wee tɛení minén kèrètíewa kuure na wi ho Korɛnte lóhó yi, minén na le Dónbeení ceéra à mi bío sí le yi mi pááníló là a Yeesu Krista bío yi. Le hueekaa minén làa

bɪa ɓuɛnɓuɛn na wee ve wa Nuhuɔo Yeesu Krista mu yɛni hã lua ɓuɛnɓuɛn yi, à mi wé ɓua miten làa ɓio le Dónbeenĩ sɪi vá yi. O Krista mu lé wa ɓuɛnɓuɛn Nuhuɔo. ³ Le wàn Maá Dónbeenĩ, là a Nuhuɔo Yeesu Krista à wé mu sãamu làa mia à na ho héerà mia.

O Poole wee dé le Dónbeenĩ bārākà

⁴ I wee dé le Dónbeenĩ bārākà féεε mi ɓio yi, lé ɓio le wó mu sãamu làa mia mi páaníló là a *Krista Yeesu ɓio yi. ⁵ Mu bon. Mu lé mi páaníló là a Nuhuɔo á nɔn mi yúráa le Dónbeenĩ bè-hãnia lè mí sɪíwà ɓuɛnɓuɛn, sànkú le Dónbeenĩ bíonĩ bueró lè le Dónbeenĩ ɓio zúrúlo, ⁶ lé ɓio ó o Krista bɪn-tente na zéenia nɔn mia á mi tà ɓio làa sòobéε. ⁷ Lé bɪn te ɓio le Dónbeenĩ bè-hãnií ɓúí á yí fooraráa mia, minén na wee lòní ho pãahú na wa khíi mi wa Nuhuɔo Yeesu Krista yi. ⁸ Le Dónbeenĩ lé dɪo á à sɪ mia á à dɪní fúaa mu véení, à wékhe ɓio yí mĩ léé mia wa Nuhuɔo Yeesu Krista ɓuen nònzò. ⁹ Lerén mí bεεre von mia à mi wé le dà-kéní lè le za Yeesu Krista na lé wa Nuhuɔo. Hen ká le Dónbeenĩ dó mí jii le mí ì wé ɓio na, à le wé mu.

Ba kèrètɛwa jɪ-cúa yi maa fè mɪn

¹⁰ Wàn zàwa lè wàn hɪnni, ì wee yanka mia wa Nuhuɔo Yeesu *Krista yɛni yi, le mi wé le jii dà-kéní. Mi yí tà le ho sankaró à zo mi pãahú. Mi wé mi yilera làa dà-kéní. ¹¹ Wàn zàwa lè wàn hɪnni, ì wee bío kà sɪí lé ɓio ɓa nùpua ɓúí na wi o Kulowee cón á ɓueé bía nɔn mɪl le hã fio wi mi pãahú. ¹² ɓio nɔn á ì bíaràa bɪn lé ɓio mi ɓuɛnɓuɛn jɪ-cúa wi mɪn júná yi. O ɓúí le mínén bò a Poole yi, ká a ɓúí ɓèn le mínén bò a Apoloosi tàá o Piere yi. O ɓúí wón

6èn le mínén bò a Krista yi. ¹³ Minén so wee leéka le o Krista á dà wee sankaa le? Lé o Poole lé yĩa húrun ho *kùrùwá wán mi bïo yi le? Lé o Poole yèni á 6a bátízéraráa mia le? ¹⁴ I yáá wee dé le Dónbeenĩ b́arákà, lé bïo ká mu yínǎn o Kirisipuusi là a Kayuusi, á mi nĩ-kéní 6úi á ínén yí bátízera. ¹⁵ O o 6úi tĩn wáa à lé wen ká a bío le mí bátízera lè í yèni. ¹⁶ Mu bon, í lá le ì nǎnsá. I mún bátízera o Sitefanaasi lè mí zĩ nùpua. Bán ní ló, á ï wáa ka le í yí bĩnía yí bátízera a 6úi mi cǎn. ¹⁷ O Krista yáá yí tonkaa mi le í bátízé nùpua. Bùéé. O tonkaa mi, bèra a na à ï bue le bín-tente à na 6a yi. O le í bue le ká í yí wé mu lè mu bè-zǔrĩminĩ bióní. Ká í wó mu làa bǔn, ó o Krista húmú ho kùrùwá wán á báhée máa keńí.

Le Dónbeenĩ pánkà lè le bè-zǔrĩminĩ bïo

¹⁸ Mu bon. Bĩa lá mu húmú wǎhũ cǎn, ó o *Krista húmú ho *kùrùwá wán bïo zéeníló lé mu bǎnbúmu. Εε ká warén na lá ho kǎnǎló wǎhũ cǎn, á mu wee zéení le Dónbeenĩ pánkà. ¹⁹ Bïo kà lé bïo túara le Dónbeenĩ biónĩ vǎahũ yi:

«Mu bè-zǔrĩminĩ 6ǎnsowà bè-zǔrĩminĩ á ï khíi 6úe jǔhũ.

Bĩa le mí zǔ mu bïo bïo na 6a zǔ á ï khíi pĩ bïo.»*

²⁰ Ká mu wó kà síi, á lée webio á mu bè-zǔrĩminĩ 6ǎnsowà, làa bĩa zǔ hǎ làndáwá, lè ho ðĩmǎjá na kà bín-zǔrĩlowà wáa dà a bío? Le Dónbeenĩ zéenía mu le ho ðĩmǎjá bè-zǔrĩminĩ lée bǎnbúmu. ²¹ Ho ðĩmǎjá nùpua lè mí bè-zǔrĩminĩ hácírí á yí dàrna yí zǔna le Dónbeenĩ le bè-zǔrĩminĩ wára na á le wee wé yi. Lé bǔn nǎn á warén bióní na wa zéenía

* **1:19** Mi loń Ezayii vǎahũ 29.14

na ka lòn bǎnbúmu bǎo, á le Dónbeenǎ dǎn wán á kǎníanáa bǎa tà le yi. ²² Ba *zuífùwa wi à 6a mi mu yéréké bǎowa na wee zéení le Dónbeenǎ pánká. A bǎa yínǎnǎ 6a zuífùwa bán 6èn lé mu bè-zǎrǎminǎ á 6a wee cà. ²³ Εε ká warén bán lé o Krista na 6a búaa ho kùrùwá wán bǎo á wa wee bue. Bǎn lé bǎo wee bóonǎ 6a zuífùwa yi, á bǎa 6èn yínǎnǎ 6a zuífùwa cǎn, á mu lé mu bǎnbúmu. ²⁴ Εε ká bán na le Dónbeenǎ hueekaa cǎn, à 6a wé zuífùwa tàá 6a yí wé zuífùwa, bán zǎ le o Krista wee zéení le Dónbeenǎ pánká lè le bè-zǎrǎminǎ. ²⁵ Mu bon. Le Dónbeenǎ bǎo na 6a nùpua le mu lé mu bǎnbúmu, bǎn dà 6arén bè-zǎrǎminǎ wán. A bǎo 6a nùpua le mu lé mu yídàmu le Dónbeenǎ cǎn, bǎn dà 6a nùpua pánká wán.

²⁶ Wán zàwa lè wán hínni, mi loń mu sese. Minén na le Dónbeenǎ hueekaa á mi wó le kure, ká wa lá mu lè 6a nùpua dǎnǎ yi, á 6a bè-zǎrǎminǎ 6ànsowà, lè ho pánká 6ànsowà, lè hǎ zǎrǎnǎ nùpua na bǎo se, á yí boo mi tǎahǎ. ²⁷ Εε ká le Dónbeenǎ màhǎ dǎn bǎo ho dǎmǎnǎsa le mu lé mu bǎnbúmu wán, á zéeníanáa le mu bè-zǎrǎminǎ 6ànsowà bǎo nǎhǎ mía. Le dǎn bǎo ho dǎmǎnǎsa le mu lé mu yídàmu wán, á zéeníanáa le bǎa pánkává wi bǎo nǎhǎ mía. ²⁸ Le hueekaa bǎa ho dǎmǎnǎsa wee loń dà wán, bǎa lé 6a nǎ-kǎamáawa na bǎo nǎhǎ mía, bèra a na à bǎo 6a le mu bǎo nǎhǎ wi, à bǎn wé mu bè-kǎamáa. ²⁹ Lé bǎn nǎn á nùpue yí dà máa khòn le Dónbeenǎ yahó. ³⁰ Le Dónbeenǎ wó á wa páanía là a Yeosu Krista. Lé bǎn nǎn á wa yúráa mu bè-zǎrǎminǎ binbirǎ na ló le cǎn. Mu lé o Krista mu á wa dǎn wán á wóráa 6a nùpua

na térénnà le Dónbeenĩ yahó. Lé orén wó á wa bïo sã le Dónbeenĩ yi. Lé orén kãnía wɛn. ³¹ Lé bũn bïo yi á le Dónbeenĩ bionĩ vũahũ á mu túara yi kà síi: «Yia le mí ì khòn, à wón khòn bïo ó o Núhũso wó bïo yi.»†

2

Bïo ó o Poole buera ho Korɛnte yi

¹ Wàn zàwa lè wàn hínni, bïo á ìnén ì beere buara mi cón á buéé zéénia le Dónbeenĩ bïo na sà yi làa mia, á ì yí bía làa mia làa bionĩ na kokókaa. Mu mún yínɔ́n ho ðímíjǎ bè-zũrmini bionĩ á ì bíarǎa làa mia. ² Ho pǎahũ na á ì wi làa mia, á bïo á ì lá wi à ì zééní làa mia yínɔ́n bè-veere búí ká mu yínɔ́n o Yeesu *Krista bïo, o Yeesu na ɓa ɓúaa ho *kùrùwá wán. ³ Ho pǎahũ na ì buara mi cón ká ì pánkǎ mia, á le zǎní wi yi. ⁴ Ì bionĩ làa bïo á ì kǎráanna lè ɓa nùpua á wi mí dòn lè ho ðímíjǎsa ðen-sǎ bionĩ na ɓa wee bío à ɓúerǎa ɓa nùpua júná. Ká mu lé le Dónbeenĩ Hácírí pánkǎ á zéénia mu làa mia le bïo á ì bía á bon. ⁵ Lé bũn nɔ́n á mi síidéro le Dónbeenĩ yi á yí fǎrá ɓa nùpua bè-zũrmini wán, ká ho fǎrá le Dónbeenĩ pánkǎ wán.

Le Dónbeenĩ bè-zũrmini

⁶ Wa wee zééní mu bè-zũrmini lè ɓa kèrètíewa ɓúenɓúen na síidéro fǎrá tina o Yeesu *Krista yi, bũn bon. Ɛɛ ká mu bè-zũrmini mu màhá yínɔ́n ho ðímíjǎ bè-zũrmini. Mu bè-zũrmini mu mún yínɔ́n ho ðímíjǎ ní-beera bè-zũrmini. Bán khíi hí ì vé. ⁷ Bïo á warén wee zééní lè ɓa nùpua lé le Dónbeenĩ bè-zũrmini na bïo sà ho ðímíjǎsa yi.

† 1:31 Mi loń Zeremii vũahũ 9.23

Mu bè-zūrmini mu bïo fèra wi le Dónbeenĩ sïi yi hàrì ká ho ðímíjǎ ðĩn yí léra, bèra a na à wa páaní le cùkú yi làa de. ⁸ Mu bè-zūrmini mu á ho ðímíjǎ nĩ-beera yí zū. Ká 6a lá zūna mu, se 6a yí búaa o Núhũso na lé o cùkúso ho *kùrùwá wán. ⁹ Bïo ká lé bïo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi:

«Mu bïo na ó o nùpue ðĩn yí mǎn, á ðĩn yí jǎ,

bïo na ó o nùpue yàá ðĩn yí leékaa hùúu,

lé bũn le Dónbeenĩ wíokaa á bàrá ká làa bïa wa le.»*

¹⁰ Bũn bïo so á le Dónbeenĩ zéenia lè warén lè mí Hácírí. Mu bon. Le Dónbeenĩ Hácírí wee mi mu bïo búenbũen sese á zūn, hàrì le Dónbeenĩ mí bæere bïo na khíina zoo sà yi. ¹¹ O nùpue hácírí mí ðòn lé ðio zū hã yilera na wi o yi. Lé làa bũn sïi á le Dónbeenĩ Hácírí mí ðòn lé ðio 6èn mún zū le Dónbeenĩ yilera na wi le yi. ¹² Le hácírí na warén yú á yínǎn ho ðímíjǎ na ká hácírí, ká ðio wa yú lé le Dónbeenĩ Hácírí. Le Dónbeenĩ dó mí Hácírí mu wɛn, à wa ðàñ zūrnáa mu sãamu na le wó làa wɛn. ¹³ Warén yí máa bío mu sãamu mu bïo yi lè ho ðímíjǎ bè-zūrmini kàránló na wa yú. Bùéé. Wa wee bío mu sãamu mu bïo yi lè le Dónbeenĩ Hácírí bíoní na le wee zéeni làa wɛn. Lé ká sïi á wa wee zéenináa le Dónbeenĩ bïo yara lè le Dónbeenĩ Hácírí mu bíoní. ¹⁴ O nùpue na bò mí kùrú hácírí mǎn, wón nùpue so yí ðà máa tà bïo wee lé le Dónbeenĩ Hácírí cǎn. Mu ka lòn bǎnbúmu 6ànso cǎn. O yí ðà máa zūn mu kúará. Lé bïo le Dónbeenĩ Hácírí mí ðòn lé ðio wee na ò o nùpue ðàñ cikon mu bïo. ¹⁵ Ká a nùpue na le Dónbeenĩ Hácírí wi

* **2:9** Mi loñ Ezayii vūahũ 64.3

yi, wón wee dàń cikon mu bïo búenbúen, ká nì-veere yí dà máa cikon bïo wi orén yi. ¹⁶ Làa bïo mu túararáa le Dónbeenĩ bionĩ vūahũ yi kà:

«Lée wée dà à zūn o Núhũso yilera?

Lée wée dà le zéení á à na a yi?»†

Ɛε ká warén na le Dónbeenĩ Hácírí wi yi, bán yilera là a *Krista yilera lée dà-kéní.

3

Wa lé le Dónbeenĩ ton-sáwá

¹ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, mu bon. Mi ka lòn ñmíjása na le Dónbeenĩ Hácírí mía yi. Lé bũn nɔn á ĩ yí dàńna yí bía làa mia lè ɓa nùpua na s̄idéro fàrá tina bïo síi, á ĩ bía làa mia lòn nùpua na lée kúnkúzàwa mi s̄idéro ñńí yi. ² Lé bũn te bïo hã bioní na á ĩ bía nɔn mia ka lòn yoomu. Hã yí ka lòn ñĩnló na lì. Mu bon, ĩ lá bía làa mia lè hã bioní na ka lòn ñĩnló na lì á mi máa dàń máa zūn hã kúará. Hãrí hã laà na kà wán, á mi pá yí dà máa zūn hã kúará, ³ lé bïo á mi pá ɓuan miten lè ho ñmíjása bïo síi. Le yandee na mi wee dí làa mĩn lè hã fio na wi mi p̄ahũ á so yí máa zéení le mi ɓuan miten lè ɓa bïo sii, á wára búenbúen so yínɔń ɓa wára le? ⁴ Bïo ó o ɓúi le mínén bò a Poole yi, ò o ɓúi le o Apoloosi lé yĩa á mínén bò yi. A bũn ɓa ñmíjása wára lè mi wára yínɔń dà-kéní le? ⁵ Le ĩ yàà tùa mia. O Apoloosi lée wée? A ĩnén Poole lée wée? Wa so yínɔń le Dónbeenĩ ton-sáwá na mi bò níńi yi á t̄aràa le bïo le? Warén lè wa nì-kéní kéní wee sá ho tonló na ó o Núhũso nɔn wen le wa sá. ⁶ ĩnén lé yĩa dù, ó o Apoloosi h̄n. Ká le Dónbeenĩ lé ñio

† 2:16 Mi loń Ezayii vūahũ 40.13

wee dɛ́é mu. ⁷ Bũn wee zéení le yia dù làa yia hõn á yínõn dɛɛ. Le Dónbeenĩ mí dòn lé ðio wee wé à mu dǎ. ⁸ Yia dù làa yia hõn búenbúen lée dà-kéní. Le Dónbeenĩ khii sàání ba nĩ-kéní kéní yi á à héha lè ho tonló na ba sá. ⁹ Mu bon. Wa páanía wee sá na le Dónbeenĩ yi. Minén lé le Dónbeenĩ mǎhũ na le wee vǎ. Mi mún lé le Dónbeenĩ zii na le wee so.

¹⁰ Inén le Dónbeenĩ nɔn mí pánkǎ yi, á ĩ ka lòn zĩ-so tente na wǎ le zii á bàrá jũhũ. Hǎ laà na kǎ wán á nĩ-vio lé bĩa wee so le zii jũhũ na á ĩ bàrá wán. Ɛɛ kǎ ba lè mí nĩ-kéní kéní mǎhǎ ko ba yí hácírí bĩo ba à soráa wán. ¹¹ Le zii jũhũ dén wǎa bàrá vó, mu lé o Yeesu Krista. A nùpue na kũn dà a bàrá zii jũhũ veere wón mía. ¹² Ba búí wee so le zii jũhũ mu wán lè ho sǎnú, tàá tǔnɔn. Ba búí lé hǎ huua na yàwá here á ba wee soráa. Ba búí yàá bèn lée búɛnĩ, tàá jáakǎa, tàá kǎaní á ba wee soráa. ¹³ Kǎ bĩo á ba lè mí nĩ-kéní kéní tonló sáráa, bũn á à wé le cítii fi nònzòh á mu ù zũn yi wéréwéré. Mu zòh kǎ ho dǎhũ lé hia á à khén wa nĩ-kéní kéní tonni kúará. ¹⁴ Kǎ yia son lè mu bĩo na dà ho dǎhũ, á wón á à yí mu cũnú. ¹⁵ Kǎ yia bĩo na ó o sonnǎa bèn cǎ, á wón á à khe búenbúen. Bànsò á à kǎní, kǎ a mǎhǎ à keń lòn nùpue na kǎa ho dǎhũ yi khii ló á bò yi kǎníanǎa. ¹⁶ Mi so yí zũ kǎ minén lé le Dónbeenĩ zii, á le Dónbeenĩ Hácírí wi mia le? ¹⁷ Awa, kǎ a búí yáara minén na lé le Dónbeenĩ zii, á le Dónbeenĩ á à siinĩ wón bànsò jũhũ, lé bĩo le Dónbeenĩ zii bĩo sǎ lerén mí dòn yi.

¹⁸ Héyii! O búí yí khǎ mítén. Hen kǎ a búí wi mi tǎhũ á wee leéka le mí lée bè-zũrminĩ bànsò làa bĩo ho ðimínǎ nùpua wee leékarǎa mu, à bànsò wé lòn bǔnbú, lé bũn ñ na kǎ à wé mu

bè-zūrminĩ ãanso binbirĩ. ¹⁹ Lé bïo á ho ðĩmĩná na kà bè-zūrminĩ á lé mu bǎnbúmu le Dónbeenĩ cǎn. Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yĩ kà síi: «Le Dónbeenĩ wee vĩ mu bè-zūrminĩ ãansowà lè ɓa hénnĩ na wi ɓa yi.»* ²⁰ Mu mún pá bínía túara ho vūahũ mu yi: «O Núhũso zũ le mu bè-zūrminĩ ãansowà yilera lée kǎamáa.»† ²¹ Bũn bïo yi, ò o búii wǎa yĩ yòonĩ míten ɓa nùpua bïo yi. Bũn jùhũ mía. Lé bïo á mu bïo ɓúenɓúen bïo sǎ mia. ²² Inén Poole là a Apoloosi là a Piere ɓúenɓúen bïo sǎ mia. Hàri ho ðĩmĩná lè le mukānĩ lè mu húmú á bïo pá sǎ mia. Bïo wee wé ho zuia làa bïo yĩró ò wé ɓúenɓúen bïo sǎ mia. ²³ A minén bán bïo sǎ a *Krista yi, ó o Krista bïo ɓèn sǎ le Dónbeenĩ yi.

4

O Krista tonkarowà tonló

¹ Mi ko mi zūr le warén lé o *Krista tonkarowà á lé o ton-sáwá na le Dónbeenĩ kàràfáa mu bïo na sà yi le wa zéeni lè ɓa nùpua. ² Bïo ɓa wee cà a ton-sá cǎn lé ò o bè bïo ɓa le o wé yi lè mí dà-kéní kéní. ³ Hári mu wé minén, tàá ɓa nĩ-vio à cítí mi í tonló na ɓa dó miĩ ðání yi, se bũn ɓúenɓúen lée coon. Inén í beere yáá yĩ máa cítí iten. ⁴ I láa iten yi bũn bon, èe ká bũn màhá yĩ máa zéeni le í téréenna. O Núhũso lé yia á à cítí mi. ⁵ Lé bũn bïo yi, à mi yĩ cítí nùpue ká mu pǎahũ á yĩ ðǎn. Mi pa a Núhũso ɓuenló. Ká a kǎíi ɓueé ðǎn, á bïo ɓa nùpua wee sà míten le túbírí yi wé ɓúenɓúen ó o ɓueé dé mu khoomu wán, á bïo ɓa wee leéka mí yiwa ó o ɓueé

* **3:19** Mi loń Zoobu vūahũ 5.13 † **3:20** Mi loń Lení vūahũ (Psaumes) 94.11

benka. Hón p̄ahũ so yi, ká yia ko làa foḅúa, á le Dónbeenĩ ì dé ḅanso foḅúa.

⁶ Wàn zàwa lè wàn hĩnni, b̄io á ĩ b̄ia khĩna wán b̄un á ĩ b̄ia b̄o ĩnén là a Apoloosi wán, bèra a na à mu séení mia à mi zũrnáa le b̄ionĩ na ká kuará: «Mi yí dà b̄io túara wán.» Minén t̄lahũ ó o ḅúi yí yòoní m̄iten b̄io ó o b̄o a ḅúi yi á p̄ánáa o ḅúi b̄io.

⁷ O ḅúi yí b̄io le mí po b̄ia ká. B̄io wi mi c̄n lé le Dónbeenĩ n̄n mu mia. Ká mu ka ká, á lée webio n̄n á mi wee yòonínáa m̄iten ka lè mu lée b̄io na á mi yú m̄iten? ⁸ Minén bán w̄aa yú b̄io mi màkóo wi yi ḅúenḅúen lon? B̄io ḅúi yí f̄ora mia sá? Mi w̄aa wee dí le béenĩ ká warén níi ló lon? I yàá ḅèn wee fan le mu wé làa b̄un à warén mún páanĩ dí le béenĩ mu làa mia. ⁹ Mu bon. I wee leéka le warén na lé o Yeesu Krista tonkarowà á le Dónbeenĩ wó á wa ka lè wa dú ḅa n̄pua na ká m̄n. Wa ka lòn kásósa na ḅa ko ḅa ḅúe ḅa n̄pua yahó lè ho wáayi tonkarowà yahó.* ¹⁰ Warén ka lòn b̄n̄b̄uwá ho ḅim̄ínáa c̄n wa páaníló là a Krista b̄io yi. Ká minén bán wee leéka le mi lé mu bè-zũr̄minĩ ḅansowà mi páaníló làa wo b̄io yi lon? Warén ka lòn yídàwa, ká minén bán wee leéka le mi p̄ankáwá wi lon? Warén ḅa n̄pua wee lonĩ dà wán, ká minén bán ḅa wee dé ho cùkú yi lon?

¹¹ H̄arĩ lòn zuia, ká warén le h̄ini lè le ju-h̄anĩ wee ḅúe. H̄ã s̄ĩ-z̄inia wee f̄o w̄en. Ba wee h̄e ha

* **4:9** Mu p̄ahũ ká h̄a h̄ia t̄aró wi, ká k̄h̄usa na ló le mí h̄in-t̄awá vaá d̄ar̄na b̄ia ḅa funnáa, à ḅa s̄e ḅa níi b̄io ḅúenḅúen à b̄inĩ varáa m̄in k̄h̄ũ. H̄arĩ ḅa z̄úkúsa na ḅa w̄ikaa á ḅa mún wee wé ḅua varáa lè mí yèn-v̄eenĩ. Ká ḅa vaá d̄n à ḅa z̄ámáa lé lée ḅ̄n, à ḅa wé ḅuee kh̄ĩ yahó làa b̄io ḅa s̄o. Ká mu ḅúenḅúen kh̄ĩna v̄o, à ḅa màhá ḅúe b̄ia ḅa w̄ikaa ḅuan ḅa z̄ámáa yahó.

wɛn. Wa lòn-kéní mía. ¹² Wa wee sá à lò be, à bè yi yíráa wa jii dínlò. Hen ká yíà là wɛn, à wa dúbua òanso yi. Hen ká ɓa wee beé wa lò, à wa hí wa sía. ¹³ Hen ká ɓa wee yáa wa yèni, à wa bío mu sãamu bíoní làa ba. Ho ðímíjása yèn-dání yi, á hàrí lòn zuia á warén ka lòn zàn-bío na ɓa wee cã léé kúia. Ba wee catí wɛn lòn yíráa.

¹⁴ Bío á ï túara kà á yínɔ́n bío na á ï túara à dérãa n̄yio mia. Bùeé. I wi à ï zééní mia le ï zàwa na á ï wa làa sòobéɛ bío síi. ¹⁵ Mu bon. Hàrí ká b̄ia wee pa mi bío o Krista wòhũ wán á ka cèrèɛ, se mìn maá o Krista mu bío dání yi lé ïnén ï dòn. Lé bío á ïnén lé yíà á buera a Yeesu Krista bín-tente n̄n mia, á mi tà le yi. ¹⁶ Awa, á ï ɓènt̄ín wee yanka mia, mi sáberé à mi wé bè bío á ïnén wee wé yi. ¹⁷ Lé b̄in bío yi á ï ï tonka a Timotee na lé ï za na á ï wa làa sòobéɛ, wón na bò a Núhũso wòhũ lè mí sòobéɛ. I ï tonka a ò o ɓuee wíoka leéka mia làa bío á ïnén ï ɓɛɛɛ ɓuannáa ïten o Yeesu Krista wòhũ wán. Lé b̄in á ï mún wee kàrán lè ɓa kèrèt̄ɛwa kuio hã lùà ɓúenɓúen na á ï wee va dá yi.

¹⁸ Ba ɓúi mi t̄iahũ wãa ɓúakáa wee bío le ï máa b̄iní máa kãa lè mi c̄n, á ɓa wee ɓúaaní míten. ¹⁹ Ɛɛ ká a Núhũso tà mu, á hen làa c̄inú ká ï b̄iní ɓueé ɓúɛkí mia. Hón p̄ahũ so yi ká mu máa wé ɓa nùpua mu khòn-bíoní na ɓa bía á ï j̄á á mu ù k̄ãna yi mí dòn, ká bío ɓa dà wee wé á ï mún ñ mi. ²⁰ Mu bon. Le Dónbeení b̄éni bío yí k̄ãnaa bíoní mí dòn yi, ɓùeé. Ba nùpua ko ɓa mi le Dónbeení p̄anká wa wárá yi. ²¹ Mi wi à ï ɓua b̄ini ɓuennáa mi wán léé, tàá ï wayí ïten à ɓuennáa, à mi z̄n ká ï wa mia?

Mu koomu na wó 6a kèrètɛwa kuure yi

¹I ná à 6a le mu koomu na á bǎa yí zū le Dónbeení yàá yí máa wé, á 6a búí wee wé minén tǎhǔ. Ba le o búí á wee fé mín nu fèɛ. ²A bún pá yí máa vá mia, à mi pá wee 6àaaní mítén lon? Yia wee wé bún bǐo so á ko ò o ɲa lén mi tǎhǔ. ³Inén wón hàrí bǐo á ì mia mi tǎhǔ mi cúee, ká ì hácírí dén wi làa mia. I ka le ì wi mi tǎhǔ á fǎnáa le cítíi 6ànsò bǐo yí ⁴wa Núhúso Yeesu yèni yi. Mi kúaa mín wán, á mi zūn le ì wi làa mia lè ì hácírí, á wa Núhúso Yeesu pánká mún wi làa mia. ⁵Mu zoñ, à mi lén 6ànsò mi tǎhǔ ò o *Satāni yáa o sǎnía. Ká mu wó kà, á le Dónbeení á à kǎní a mànákā wa Núhúso 6uenló pǎahǔ. ⁶Miten 6àaaníló ɲúhǔ mia. Mi so yí zū ká le ɲa-fini 6a dó mu dǔmu yi cǐnú khan à mu 6úen6úen lé le? ⁷A mi cén ceé miten. Bún bè-kohó so síi na ka lòn ɲa-fini á mi 6úe ɲúhǔ mi tǎhǔ. Ká mi wó bún, á mi ì wé 6a nùpua na wee ce, á à kɛí lòn dǔn-khanii na á ɲa-fini mia yi. Mi yáá lé 6a nùpua na wee ce vó, lé bǐo á ho *Paaki muini *Pioza á 6a 6ó wa bǐo yi, wón Pioza so lé o *Krista mí bɛɛre. ⁸Lé bún nɔn á mi wǎa yí le wa dí ho Paaki sǎnú lè mu bǐo na yí se lè mu sǔnsǔmámu na ka lòn ɲa-fini. Ká mi wa dí ho lè mu cemu lè ho túiá poni na ka lòn búurú na á ɲa-fini mia yi.

⁹I mónđen vǔahǔ na á ì túara nɔn mia á ì bía le mi wé yí va dǎ bǎa wee wé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà. ¹⁰I yí bía le mi wé yí va dǎ bǎa yí zū le Dónbeení na wee dé mítén ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà yi, á sía wee vá mí ninzàwa bǐo yi, á wee ɲuaa, á wee há há wǎnna. Mu lá lé làa bún, se mi lá à lé ho dí mí ɲá yi. ¹¹Ɛɛ ká bǐo á ì wi à ì bío, lé bǎa màhá le mí lé 6a kèrètɛwa, à 6a wee

wé ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síwà, á sia wee vá mí ninzàwa bío yi, á wee há há wònna, á wee yáa mí ninzàwa yènnáa, ká 6a a ɲu khée, á lé 6a kènlowà, bán síi lé bía á ï le mi wé yí va dā. Mi yáa yí ko à mi wé páaní dí làa ba. ¹²⁻¹³ Ho ðímíɲása na yí zū le Dónbeení á bío yí ciran mi. Le Dónbeení lé ðio khii cítí bán. Εε ká minén 6èn ko mi wé fi mi kuure nùpua cítíi. Bío kà lé bío túara le Dónbeení bíoní vūahú yi: «Mi ɲa a nǐ-sǔmúí lén mi tǐahú.»*

6

Ba kèrètɛwa na wee ve mɪn le cítíi yi

¹ Bío lon lon ká minén ó o 6úí lè mɪn za kèrètɛ á há bíoní wi páahú ò o máa va le Dónbeení nùpua cón à bán fáa há, ká a va bía yí zū le Dónbeení cón le bán wé mu lée webio? ² Mi so yí zū ká bía bío sǎ le Dónbeení yi lé bán khii cítí ho ðímíɲása le? Ká lé minén khii cítí ho ðímíɲása á se mi mún dà á cítí bío ɲúhú mía. ³ Mi so yí zū ká lé warén á khii cítí ho wáayi tonkarowà le? Ká mu wó kà se ho ðímíɲá bío á wa mún dà a cítí. ⁴ Lée webio nɔn ká há bíoní wi mi páahú à mi lén va bía 6a kèrètɛwa kuure bío ɲúhú mía cón na lé ho ðímíɲása à bán cítí mia? ⁵ Há nǐyio so yí máa dí mia le? Bè-zúríminí 6ànso so mía mi tǐahú na dà à fεε há bíoní na wi bía lé 6a zàwa páahú le? ⁶ Awa, bío á mi wé lén va bía yínɔn 6a kèrètɛwa cón à bán fáa mi tǔíawà so lée bío na ko làa wéró le?

⁷ Bío mi wee 6ua mɪn varáa le cítíi yi bǔn yáa wee zéení le mi bío yáara búenbúen. Ho wékheró so lá yí ko à ho wé kúu mia le? Mi so lá yí ko mi

* **5:12-13** Mi loɪ Lándá zéeníló vūahú (Deutéronome) 17.7

wé tà à ɓa tè mi wán le? ⁸ Minén lé ɓia yàá wee wé khe lè mɪn zàwa lè mɪn hɪnni, á wee tè ɓa wán. ⁹ Mi so yí zū kénkén le ɓia wee wé mu bè-kora á níní máa kɛn le Dónbeenĩ béenĩ yi le? A mi cén yí khà miten. Lé ɓa nùpua na wee dé míten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǐwà yi, làa ɓia wee há há wǎnna, ɓa bá-féwá lè ɓa há-féwá, ɓa báawa mín yi na wee da làa mín, ¹⁰ ɓa kǎnlowà, làa ɓia sia wee vá mí ninzàwa ɓio yi, làa ɓia wee ɓu khée, làa ɓia wee yáa mí ninzàwa yènnáa, lè ɓa nǐ-wànná, bán ɓúenɓúen níní máa kɛn le Dónbeenĩ béenĩ yi. ¹¹ ɓio á ï tò yi kà ɓúenɓúen lé ɓún ɓa ɓúi fù wee wé mí tǎhǔ. Ɛɛ ká le Dónbeenĩ wáa ceéra mia. Mi ɓio sǎ le yi. Mi wó ɓa nùpua na térénna le Dónbeenĩ yahó. ɓún ɓúenɓúen wó wa Nùhúso Yeesu *Krista pánká lè le Dónbeenĩ Hácírí pánká yi.

Mi wé ɓua miten sese

¹² Ba ɓúi wi mí tǎhǔ wee ɓio le mu ɓio ɓúenɓúen wéro níi nɔn mí yi, á ɓún wáa bon. Ɛɛ ká mu ɓio ɓúi wéró màhá yí máa na à mi va làa yahó. Inén dà a ɓio le mu ɓio ɓúenɓúen wéró níi nɔn mi. Ɛɛ ká ï màhá máa día á mu ɓio mu ɓúi máa yí pánká ï wán. ¹³ Mi mún wee ɓio le ho ɗínló wó ho pío hó ɓio yi, á ho pío hó ɓèn wó ho ɗínló ɓio yi. Ɛɛ ká ho pío hó loo, ho ɗínló loo á le Dónbeenĩ khíi ɓúe nùhǔ. Mi cén yí hácírí, wa sǎnía yí wó ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǐwà ɓio yi. Há ɓio sǎ a Nùhúso yi, ó o Nùhúso wee pa há ɓio. ¹⁴ ɓio á le Dónbeenĩ vèeníanáa o Nùhúso lé ɓún ɓàn síi ó o mún khíi vèenínáa wɛn lè mí pánká. ¹⁵ Mi so yí zū ká mi sǎnía lé o *Krista sǎnía ɓio ɓúi le? O Krista sǎnía ɓio ɓúi so ko à há páaní là a háa na wee yèé míten le? Bùéé dé. ¹⁶ Tàá mi so yí zū ká a báa na páanía

là a hãa na wee yèé miten á lée dà-kéní làa wo le? Bïo kà lé bïo túara le Dónbeenĩ bíonĩ vũahũ yi: «Ba mí nùwã ñun á à wé sãnía dà-kéní.»* ¹⁷ Εε lé bũn ká yia bèn páanía là a Núhũso á wón ãanso á à wé dà-kéní làa wo mí hácírí yi.

¹⁸ Mi khí ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà wéró yi. Mu bè-kora na ó o nùpue dà a wé búenbúen á yí máa búonía sãnía yi ká mu yínɔn ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà. Yia wee dé miten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí síiwà wéró yi, á wee wé khe lè mí kùrú sãnía. ¹⁹⁻²⁰ Mi so yí zũ ká mi sãnía lé le Dónbeenĩ Hácírí zii le? Le Dónbeenĩ nɔn mí Hácírí mia à le keń mia. Le Dónbeenĩ yà mia ho yà-nòn hebúee yi. Mi wãa yí te miten. A mi cén wãa dé ho cùkú le Dónbeenĩ yi lè mi sãnía.

7

Mu yaamu bïo

¹ Hã laà na kà wán, á bïo mi tũakaa làa mi, lé bũn á ï wãa à zéení yara làa mia. Mi wee bïo le mu se ò o báa yí páaní là a hãa. ² Εε ká bïo ho há-fénló lè ho bá-fénló boo hã laà na kà wán, á ínén bèn le o báa ko ò o wé páaní lè mín hãa, ò o hãa mún wé páaní lè mín báa. ³ O báa yí ko ò o pí mín hãa ká wón màkóo wi o yi, ó o hãa mún yí ko ò o pí mín báa ká wón màkóo wi o yi. ⁴ O hãa sãnía bïo yí sã a yi, lé ãan báa á hã bïo sã yi. O o báa sãnía bïo mún yí sã a yi, lé ãan hãa á hã bïo sã yi. ⁵ O báa lè mín hãa á yí ko ãa pí mín. Ká ãa hĩa yí máa páaní á mu ko mu wé bïo na ãa bía tò wán le mí ì khí mín yi á à ãã pãahũ búii, ká mí ì dé mí sòobéε ho

* **6:16** Mi loń Bïo ñúhũ búεenii vũahũ (Genèse) 2.24

fioró wéró yi. Ká ho p̄ahú mu khíina, à 6a bɪnɪ wé p̄aaní làa mín. Ká bɪnɪ yí wó á p̄un-sí 6a h̄ia máa dàni mítɛn máa 6ua yi b̄io ó o *Sat̄ani wee khà lè 6a n̄upua v̄iiní d̄ání yi. ⁶ B̄io á ì b̄ia n̄on mia kà á yí máa zéeni le ì le mi wé mu konloon. Εε ká mi mah̄á mún dà wé è wé làa b̄un. ⁷ Inén wón lá wi à 6a n̄upua búenbúen yí yaka lè ì b̄io síi. Εε ká le Dónbeen̄i wee na mu b̄io wéró p̄anká wa n̄i-kéní kéní yi mín p̄uná yi. O búí á à ya, ká a búí dà á a κεενí máa ya.

⁸ B̄io kà lé b̄io á ì b̄en ñ b̄io ò na 6a mabáawa lè 6a mah̄áawa yi: Mi w̄aa lá kará á yí yanka lè inén b̄io, se mu se. ⁹ Εε ká mi yí dà mu, à mi yaka. O n̄upue yan, á s̄uaaní b̄io ó o ò κεενí á máa ya, ká a p̄on̄ yí dà mí síi máa h̄i.

¹⁰ B̄ia lé 6a k̄er̄et̄iewa na yan mín, bán á ì b̄io b̄io kà á à na yi. H̄s̄n p̄i-cúa so yín̄on̄ inén te h̄a, lé o Nuh̄uso te mí p̄i-cúa. O h̄aa á yí ko ò o p̄i mín báa díá ká a lén. ¹¹ Ká a h̄ia wà, ò o b̄en mún yí b̄inɪ vaa ya. T̄aa ká a wi ò o b̄inɪ ya, ò o véeni h̄a b̄ioní lè mín báa, à 6a ya mín. Lé mu ó o báa mún yí ko ò o p̄a mín h̄aa.

¹² H̄a p̄i-cúa na á ì b̄en ñ f̄ee b̄io kà wán á à na b̄ia ká yi, h̄s̄n yín̄on̄ o Nuh̄uso te h̄a, lé inén te ì p̄i-cúa. Ká a báa là a h̄aa yan mín, ó o báa h̄ia wó a k̄er̄et̄i, à b̄an h̄aa na yín̄on̄ k̄er̄et̄i á tà le mí ì κεενí làa wo, á b̄an báa yí ko ò o p̄a a. ¹³ Lé làa b̄un síi, ká a h̄aa là a báa yan mín, ó o h̄aa h̄ia wó a k̄er̄et̄i, à b̄an báa na yín̄on̄ k̄er̄et̄i á yí p̄a a, á b̄an h̄aa yí ko ò o lén díá mín báa. ¹⁴ I wee b̄io kà síi lé b̄io ó o báa na d̄in̄ yín̄on̄ o k̄er̄et̄i á b̄io s̄a le Dónbeen̄i yi b̄an h̄aa na lé o k̄er̄et̄i b̄io yi. Mu mún lée dà-kéní là a h̄aa na yín̄on̄ o k̄er̄et̄i. Wón mún b̄io s̄a le Dónbeen̄i yi

ɓàn báa na lé o kèrètɛ ɓio yi. Mu lá yí ka kà, á ɓa zàwa ɓio máa sɓi le Dónbeenɓi yi. Ɖε ká ɓa ɓio sã le yi. ¹⁵ Ɖε ká yia màhã yínɔ́n o kèrètɛ hía wi ò o fáa mu yaamu à yia lé o kèrètɛ díá le o fáa. Ká mu wó kà, se yia lé o kèrètɛ wi mítén. Le Dónbeenɓi von mia à mi kɛnɓi mín wán làa héerà. ¹⁶ Nún-sɓi, á minén hãawa na lé ɓa kèrètɛwa á le Dónbeenɓi dà à ðin wán á à kãnínáa mí bārání na yínɔ́n ɓa kèrètɛwa. Tàá minén báawa na lé ɓa kèrètɛwa á le Dónbeenɓi dà à ðin wán á à kãnínáa mí hãnání na yínɔ́n ɓa kèrètɛwa.

Mi díá miten làa ɓio mi fù karáa

¹⁷ Ká ɓio á ãbía nɔ́n mia kà níi ló, á ɓio ó o Núhũso wó á mi nĩ-kéní kéní ɓio karáa á le Dónbeenɓi vonnáa mia, lé bún à mi pá díá lè miten. Bún lé ɓio á ãwee kàrán lè ɓa kèrètɛwa kuio hã lùà ɓúenɔ́uen yi. ¹⁸ O ɓúii lá *kúio á le Dónbeenɓi vonnáa wo, à ɓànsò yí sà mu. Tàá yia le Dónbeenɓi von ò o ðin yí kúio à wón mún yí kúii mítén. ¹⁹ Ho *kúiiró lè ho yí kúiiró ɓio núhũ mía. ɓio ɓio núhũ wi lé à wé bè le Dónbeenɓi ɓio na le bò henía yi. ²⁰ Mi nĩ-kéní kéní díá miten làa ɓio mi fù karáa á le Dónbeenɓi vonnáa mia. ²¹ Yia lá lée wobá-nii á le Dónbeenɓi vonnáa wo, ò o yí yáa mí yilera bún ɓio yi. Ɖε ká ɓio á ɓànsò á à kɛínáa mítén níi khii nɔ́n wo yi, ò o wãa bè bún bàhó yi. ²² O wobá-nii na ó o Núhũso von ó o ɓio sã a yi, wón wãa wi mítén o páaníló là a Núhũso ɓio yi. Lé làa bún sɓi ó o nùpue na ó o *Krista von ká a wi mítén wón ɓèn lé o Krista wobá-nii. ²³ Le Dónbeenɓi yà mia ho yà-nòn hebúee yi, á mi wãa yí díá le ɓa nùpua wé mia lè mí wobáaní. ²⁴ Wàn zàwa lè wàn hínni, ɓio mi

fù karáa á le Dónbeenĩ vonnáa mia lé bũn à mi día
lè miten le Dónbeenĩ yahó.

Bĩa ðĩn yí yan bio

²⁵ Ká bĩa ðĩn yí yan huúu, bán bĩo na à ï bío 6a
dǎnĩ yí na le o Núhũso bĩo na ó o bò henía bũn mia.
Ɛε ká bĩo á ï lé o nùpue na á 6a dà a dé mí sĩa yí mu
sãamu na le Dónbeenĩ wó làa mi bĩo yí, á ï ì zéení
6a. ²⁶ Le lònbee na ho zuia ká bĩo yí á bĩo ká lé bĩo
á ï wee leéka: Mu se à 6a día míten làa bĩo 6a bĩo
karáa. ²⁷ Yia bò mu fũaamu à wón wãa yí cà bĩo
o ò búe làa bũ. Ká yia 6èn ðĩn yí bò mu, à wón wãa
día. ²⁸ Ká yia màhá pá yan, se mu yínǎn bè-kohó. O
hĩnzoró na bàn fũaalè wi ká a yan, se mu yínǎn bè-
kohó. Ká bĩa yanka bán wi le lònbee yí ho ðĩmíjǎ
yí. A le dén lònbee so á ï yí wi à le yí 6arén.

²⁹ Wàn zàwa le wàn hĩnni, bĩo ká lé bĩo á ï wi à ï
bío na mia. Ho pãahũ na ká á yí túee. A wãa lá bĩo
ká jii wán, le bĩa yan à wé le 6a yí yan. ³⁰ Le bĩa
wee wá à wé le 6a yí máa wá. Le bĩa wee zãmaka à
wé le 6a yí máa zãmaka. Le bĩa wee yà mu bĩo à yí
dé mí sĩa bĩo 6a yà yí. ³¹ A bĩa ho ðĩmíjǎ bĩo sĩmu
zon, à ho ðĩmíjǎ bĩo wé lòn bè-kãamãa cǎn. Lé bĩo
á ho ðĩmíjǎ làa bĩo mí mǎn làa ho á máa mia ká
ho ò vé.

³² Mi lá wi miten, á yilera yí máa yáa, se ï wa mu.
O báa na yí yan wón wee dé mí sòobéε o Núhũso
tonló yí. O wee cà ò o wé bĩo sĩ a Núhũso yí. ³³ Ká a
báa na yan, wón 6èn yahó sã ho ðĩmíjǎ bĩo. O wee
cà ò o wé bĩo sĩ mín hãa yí. ³⁴ O wãa wi le hã sãa
jũn. Lé bũn mún lé o hãa na yí yan tàa o hĩnzoró
na bàn fũaalè wi. Ba wee dé mí sòobéε o Núhũso
tonló yí. Ba wee cà à 6a bĩo búenbúen sĩ a Núhũso

yi. Ká yia yan wón yahó sá ho ðimíjá bïo. O wee cà ò o wé bïo sí mín báa yi. ³⁵ I wee bío kà sii lé mi séení bïo yi, ká í yí máa kíká mia. Ká í màhá wi à bïo ko lè ho wéro bún lé bïo à mi wé, à na miten búenbúen o Núhúso tonló yi á yí titika.

³⁶ Ká a yàronza búí wee leéka le ká mí yí yan mín fūaalè se mi wó khon làa wo, ká a zū le mí yí dà mí sii máa hí hùúu, ò o wee leéka le mí ko à mí ya mín, se bún yínǎí bè-kohó. A 6a ya mín. ³⁷ Εε ká a yàronza búí màhá lon mu míten le mí máa ya mín fūaalè, á zū le mí dà à hí mí sii, ká mu ló arén míten yi binbirí, ò o búí yí kíkáa wo yi, se o wó se. ³⁸ Bïo wi bún lé bïo kà: O yàronza na fó mín fūaalè á yan á wó se. Εε ká yia le mí máa ya, wón bèn bïo sá sūaaní.

³⁹ O háa là a báa na mu yaamu cɛéra á yí dà máa fáa mín yi ká yínǎí o báa húrun. Ká 6àn báa húrun, se o wi míten, á dà a ya a báa na ó o síi vá yi. Ká a báa mu màhá ko ò o wé o kèrètíε. ⁴⁰ Εε ká a màhá kará yí yan, se o bïo á à wíoka à wé se. Bún lé bïo á ínén wee leéka. A í mún zū le le Dónbeení Hácírí wi làa mi.

8

Le muiní taa bïo

¹ Hã làa na ká wán, á wa bèn n loń ho tùaró na sá 6a búaa na yan lè le muiní taa bïo. Mi wee bío le wa búenbúen lé 6a bè-zúńlowà, bún bon. Bún bïo zúńló so lé bïo wee na ò o núpue òuaanínáa míten. Εε ká le waminí dén wee wé à wa siadéro va lè ho yahó. ² Yia wee leéka le mí lé o bè-zúńlo wón 6ánsò ðín yí zū mu làa bïo ó o ko ó o zúńnáa mu. ³ Εε ká yia wa le Dónbeení wón le Dónbeení zū le o bïo sá mí yi.

⁴ Awa! Ba bùaa na ɓa yan lè le muini hã wònna wán taa làró dǎní yi, á ɓio kà lé ɓio á ï ɓio: Wa búenbúen zū le mu ɓiowa na ɓa nùpua wee lá lòn dofiina ho dímíjá yi á ɓio núhũ mía. Warén zū le le Dónbeenĩ lée dà-kéní mí dòn. ⁵ Hã pànká-beera na yí máa mi, á ɓa nùpua ɓúi wee ve làa dofiina tàà júnáasa, á boo. Hàrí ká hǎn pànká-beera so wi ho wáayi lè ho tá wán, ⁶ se warén bán zū le le Dónbeenĩ lée dà-kéní mí dòn. Dén lé dió lé wa Maá na léra mu ɓio búenbúen. Lé lerén mún léra wɛn à wa ɓio sí le yi. Wa mún zū le o Núhũso lée ni-kéní mí dòn. Wón lé o Yeesu *Krista, yíá nɔn á mu ɓio búenbúen wiráa. Lé orén mún nɔn á wa à yíráa le mukǎnĩ binbirĩ.

⁷ Warén zū le mu ɓiowa na ɓa nùpua wee lá lòn dofiina ɓio núhũ mía. Eɛ ká ɓa kèrètíewa búenbúen màhá dín yí yú bǎn ɓio zǔnló so. Ba ɓúi na sòobáa dó mí sía hã wònna hǎló yi á hàrí lòn zuia ká ɓa wee là le muini taa, à kɛrí le ɓa níni pá wi hã wònna hǎló yi. A ɓio ɓa lé ɓa nùpua na pànkáwá mía le Dónbeenĩ ɓio dǎní yi, ká ɓa wee là hã taa mu, à ɓa leéka le mí wó khon. ⁸ Mu yínɔí dǎnló lé hía wee wé à wa ɓio wé sí le Dónbeenĩ yi. Wa dú ho loo, á ɓio ɓúi máa bè wa ɓio wán. Wa mún yí dú ho loo, á ɓio ɓúi máa fá wa ɓio jii. ⁹ Minén bán zū le mi dà ho dǎnló búenbúen wé è dí. Eɛ ká mi màhá le mi yiwa. Nún-sí, á yíá pànká tà mía le Dónbeenĩ ɓio dǎní yi á dà a va a ví ɓio minén wee wé ɓio yi. ¹⁰ Ká yíá pànká mía le Dónbeenĩ ɓio dǎní yi á mɔn ũnén na zū mu ɓio à ũ kará hã wònna zii á wee là le muini taa, ó o so mún máa yí hã làró sí-hebúee le? ¹¹ Bǎn ká yíá pànká mía le Dónbeenĩ ɓio dǎní yi, wón na ó o Krista húrun ɓio yi, á hía ví ũnén ɓio

zũrló bïo yi. ¹² Hen ká mi wee wé khe lè mɪn zàwa lè mɪn hɪnni na pànkáwá mía le Dónbeenĩ bïo dǎní yi ká síi, se lé o Krista mí bæere á mi wee wé kheráa. ¹³ Lé bũn nɔn, ká í bè-dínii búii dà à vɪníní wàn za tàá wàn hɪnló, á í máa bɪníní máa là taa huúu, bèra a na à 6a hɪa yí vɪ ínén bïo yi.

9

Bïo ó o Poole bia mi tonkaa tonló dǎni yi

¹ Inén so yínɔn nùpue na wi íten le? Í so yínɔn o Yeesu tonkaro búii le? Inén í bæere á mɔn wa Núhũso Yeesu. Minén so yínɔn ho cúnú na ló í tonló na á í sá a Núhũso bïo yi le? ² Ba búii dà a pí á máa zũn le ínén mún lé o Yeesu tonkaro. Ká minén bán zũ le í lé orén. Lé bïo mi páaniló là a Núhũso á wee zéeni le í lé orén tonkaro bïo bon.

³ Bïo ká lé bïo á í wee bïo na bia wee yáa í yèni yi à búeráa 6a núhũ. ⁴ Wa so lá yí ko làa bè-dínii tàá bè-nunii bïo wa wee sá a *Krista tonló bïo yi le? ⁵ Warén lé wa nĩ-kéní kéní so lá yí ko à wa ya a hɪa na lé o kèrètɛ ò o wé bè làa wɛn wa tonló mu sáró yi, làa bïo ó o Núhũso bán zàwa, là a Piere là a Yeesu tonkarowà na ká wee wéráa mu le? ⁶ Tàá ínén là a Baanabaasi wa dòn lé wɛn so ko wa wé sá à bè yi yíráa wa nɪi dɪnló le? ⁷ Dásí nɪi na á à lén mí nɪi yi á à wéráa mu dásímu wón mía. A nùpue na á à fá le vɪndɛɛ ká a máa wé è dí le bia wón mía. O o nòn-pa na yí máa nɪu 6a nàwa na ó o wee pa yoomu wón mún mía.

⁸ Bïo á í wee bío ká yínɔn 6a nùpua bïo na 6a wee wé mí dòn á í mɔn mu yi. Le Dónbeenĩ làndá na ó o *Mɔyize túara yi á mu pá ka ká. ⁹ Bïo ká lé bïo túara ho làndá mu yi: «O nàa na 6a wee sáráa ho dɪnló láró pãahũ á 6a yí ko 6a hɛ lè ho dɪnló

làró.»* Bïo le Dónbeenĩ bía kà síi so wee zéení le lé 6a nàwa bïo here le yi le? ¹⁰ Mu so yínorĩ warén bïo yi á le bíaráa kà síi le? Ká wεεε. Mu lé warén bïo yi á le biónĩ mu túararáa. Yíá 6a lá ó o wee và ko ò o dé mí síi bïo ó o khíi yí bïo yi. Yíá 6a lá ó o wee vŭaa ho dínlò ko ò o dé mí síi bïo o ò yí bïo yi. ¹¹ Le Dónbeenĩ bín-tente na wa zéeníà làa mia á ka lòn bïo na wa dù. Ká mi lá wee na mi níi bïo wεn, se mu lée bïo na so po wεn le? ¹² Ká mi wee na mu 6a 6úii yi, á warén so yí ko làa bŭ yí po bán le? Εε ká warén bán yí wi à wa bío le mi ko à mi wé na mi níi bïo wεn. Wa yí wi à bïo 6úii cínú à bŭmaka a *Krista bín-tente bueró. Lé bŭn bïo yi á wa díaráa á mu bïo 6úen6úen wee kúu wεn. ¹³ Mi so yí zŭ le bía wee sá ho tonlò le *Dónbeenĩ zĩ-beenĩ yi á bè-dínii wee lé bïo 6a nùpua wee wé lè mu hãmu yi bŭn le? A bía wee fŭaa 6a bùaa le muini yεeni bán mún wee yí bïo sã 6a yi. ¹⁴ Lé làa bŭn síi ó o Núhŭso mún bòráa mu henía le yíá wee bue le Dónbeenĩ bín-tente á jii dínlò wé è lé ho tonlò mu yi.

¹⁵ Bïo á ĩ lá wi làa mia, á bïo ko làa mi, á ĩ yí le mi na hàrí dèε miĩ. A bïo á ĩ wee túa kà síi, mún yí máa zéení le ĩ le mi wé mu na miĩ. Bŭn yi ká ĩ yáá lá húrun se mu sŭaaní. Dén sí-wεε so na wi miĩ á nùpue yí dà máa hè yi. ¹⁶ ĩ yí ko à ĩ khòoní ĩten le Dónbeenĩ bín-tente bueró bïo yi. Mu yáá lée bïo na á ĩ ko à ĩ wé konloon. Ká ĩ le ĩ máa bue le bín-tente mu, à wàn dèε suaa mi. ¹⁷ Mu lá lé ĩnén ĩten dó ĩten ho tonlò mu yi, se ĩ lá le 6a wé sàání miĩ. Εε ká ho lé dèε na á ĩ ko à ĩ sá konloon, á ĩ máa pĩ ho sáró. ¹⁸ Ká ĩ sàání lé le sí-wεε na ĩ wee yí le bín-tente na á ĩ wee bue làa kãamáa bïo yi ká ĩ yí máa fé bïo ko

* **9:9** Mi loĩ Lándá zéenílò vŭahŭ (Deutéronome) 25.4

làa mi.

¹⁹ Mu bon, ìnén lée nùpue na wi ìten, á yínɔ́ wobá-nii. Εε ká í màhǎ wó ìten lè ɓa nùpua búenbúen wobá-nii, bèra a na à ì yírǎa ɓa boomuso à ɓa tà a Krista ɓio. ²⁰ Hen ká í wi làa ɓia lé ɓa *zúífùwa, à ì wé ìten làa zúífù, bèra a na à ì yí bán à ɓa tà a Krista ɓio. O Mɔyɪize làndá á ìnén mía yi. Εε ká í wi làa ɓia wi ho yi, à ì ɓua ìten lè ɓa ɓio síi, ká í nɔ̀n mía ho làndá mu yi, bèra a na à ì yí bán à ɓa tà a Krista ɓio. ²¹ Ká í mún wi làa ɓia yí zū dèε o Mɔyɪize làndá ɓio dǎní yi, à ì ɓua ìten lè ɓa ɓio síi bèra a na à ì yí bán à ɓa tà a Krista ɓio. Bún yí máa zéení le le Dónbeení làndá ɓio yí ciran mi. I wee bè o Krista làndá yi. ²² Hen ká í wi làa ɓia pánkává mía le Dónbeení ɓio dǎní yi, à ì mún wé lòn nùpue na pánká mía, bèra a na à ì yí bán á ɓa tà a Krista ɓio. Lé làa bún á ì wee wé à zorǎa ɓa nùpua le mí síiwà tǎhú à yírǎa ɓa nì-dòndáa ɓúí à kǎní konloon. ²³ Bún búenbúen á ì wee wé bèra a na à le Dónbeení bín-tente à bènben, à ìnén ní mún kɛ́n mu bè-tentewà na le bín-tente mu wee zéení yi.

²⁴ Mi zū le ɓia wee lùwí kǎíka mín búenbúen ó o nì-kéní na kǎína ɓia ká lé yǎa ɓa wee wé na mu ɓio yi. Minén mún hení mi lò làa ɓia wee lùwí kǎíka mín ɓio síi bèra a na à mi yí mu ɓio. ²⁵ ɓia wee wé hǎ penkaa jínkaa búenbúen á wee wé mání mí sǎnía lè le lònbee à càráa mu ɓio. Ká mu ɓio mu màhǎ dà wee yáa. Ká warén bán wee mání wa sǎnía lè le lònbee à càráa mu ɓio na yí dà máa yáa. ²⁶ Lé bún nɔ̀n á ìnén yí máa wé lòn nùpue na wee lùwí concon. I mún yí máa wé lòn nùpue na wee núaa concon. ²⁷ I wee kíkǎ ìten yi làa sòobéε á wee mání í sǎnía lè le lònbee bèra a na ká í kǎí buera le

Dónbeenĩ bín-tente vó à le Dónbeenĩ yí pĩ mi díá.

10

Mi díá há wǎnna háló

¹ Wán zàwa lè wán hínni, ì wi à mi bíní leéka mi yiwa bǐo yánkaa wó wán pǎahũ na á wán òuàawa bò a *Mɔyiize yi. Le dùndúure yánkaa pon ɓa búenbúen yi. A ɓa búenbúen mún kǎa ho muhũ yi.* ² Ba búenbúen ka lè ɓa yú ho *bátéèmu lè dùndúure lè ho muhũ yi, à ɓa là a Mɔyiize wé dà-kéní. ³ Ba búenbúen dú ho ðínló dà-kéní na ló le Dónbeenĩ cǎn. ⁴ A ɓa búenbúen mún òun mu òumu dà-kéní na ló le Dónbeenĩ cǎn. Bún òumu so ló ho lɛhó na le Dónbeenĩ nɔn ɓa yi. Ho lɛhó mu lé o *Krista na bò làa ba.† ⁵ Eɛ ká ɓa boomuso màhá pá bǐo yí wó sǐna le Dónbeenĩ yi, á ɓa húrun ho tá henĩ yi.

⁶ Bún bǐowa so búenbúen lée bǐo na wee zéení wen, à wa sǐa yí vá mu bǐo na yí se yi, làa bǐo á ɓarén wóráa mu. ⁷ Mi yí dé mi sǐa há wǎnna yi làa bǐo á ɓarén búí wóráa bǐo sǐi. Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vǔahũ yi ká sǐi: «Mu òipomu lée kará à ɓa dú á òun, à ɓa hínɔn wee wé há kàakó-wará.»‡ ⁸ Mi yí wa dé waten ho há-fénló lè ho bá-fénló lè mí sǐiwà yi làa bǐo ɓarén búí wóráa mu bǐo sǐi, á ɓa nùpua muaaseé ɓóní làa muaaseé tǐn á húrunnáa le wizon-kéní.§ ⁹ Mi yí wa khǔaa o Krista òii yi làa bǐo á ɓarén búí wóráa mu á ɓa háwá hàararàa ɓa

* **10:1** Mi loĩ Léro vǔahũ (Exode) 13.21-22; 14.22-29 † **10:4** Mi loĩ Léro vǔahũ (Exode) 16.4-35; Miló vǔahũ (Nombres) 20.8-11 ‡ **10:7** Mi loĩ Léro vǔahũ (Exode) 32.6 § **10:8** Mi loĩ Miló vǔahũ (Nombres) 25.1-9

66. ¹⁰ Mi yí bío le le Dónbeenĩ yí wó yí se làa mia, làa bío á ɓarén ɓúí wóráa mu, á le Dónbeenĩ wáayi tonkaro ɓueé ɓóráa ɓa.

¹¹ Bũn ɓiowa so ɓúenɓúen wó, à zéenínáa wen. Mu túara le Dónbeenĩ bíonĩ vūahũ yi à fèn ɓínáa warén na wi ho ɗímíjǎ véro ɓǎnna yi zen wán.

¹² Lé ɓũn nǎn ká yǎa wee leéka le mí ɓànká wi le Dónbeenĩ bío yi, à ɓànsɔ pa mítén ɓiɔ, ò o hǎa yí lé lùwá. ¹³ Ho sũnló na wee yí mia á mún wee yí ɓa nùpua na ká. Le Dónbeenĩ na bíá mu bío à le máa yèrémá mí ɓii, á máa díá á ho sũnló máa yí mia máa dà mi ɓànká wán. Ho sũnló ɓǎahũ á le Dónbeenĩ á à wé á mi ì zũn le ho ò khíí. Lé ɓũn ñ na ká mi ì dàñ mi yiwa á à ɓi ho bío yi.

¹⁴ Wàn ɓǎnlowà na á ì wa làa sòobéɛ, ɓũn ɓiowa so ɓúenɓúen bío yi á mi pa mítén hǎ wǎnna hǎló yi.

¹⁵ I wee bío ká sǎi làa mia lé bío á ínén cǎn á mi ka lòn nùpua na yǎo tǎn. Minén mi ɓeere wǎa loñ bío á ì bíá ká mu bon, tàá mu yí bon. ¹⁶ Hen ká wa lá ho ɓaráká déro ɓuuníi dèɛ ɓuan à wa dó le Dónbeenĩ ɓaráká à wa ɓun làa de, à mu so máa ɓáaní wen là a Krista cǎní le? A ho búurú na wa wee cèɛka ká wa wee là ho, à ho so máa ɓáaní wen là a Krista sǎnía le? ¹⁷ A bío ho búurú lé ho dà-kéní, á wa lè wa booró mí cúee, ká wa lé hǎ sǎnía dà-kéní ho búurú mu na wa wee sanká bío yi.

¹⁸ Mi loñ o *Isirayɛele nǎpomu lon, ɓiáa wee là ɓa bùaa na ɓa fúaaana le muinĩ yɛnii na bío sǎ le Dónbeenĩ yi wán ɓán ɓúenɓúen ɓáanía lè le Dónbeenĩ. ¹⁹ Bũn so wee zéení le o yǎa na ɓa fá ho wǎahũ wán, lè ho wǎahũ mí ɓeere á bío ɓúhũ wi le? Bùeé. ²⁰ I wi à ì bío le ɓa bùaa na ɓa yan lè le muinĩ hǎ wǎnna wán lé hǎ ɓànká sũmáa ɓànsowà

na á nùpue yí dà máa mi á mu wó nɔn yi, ká mu yí nɔn Dónbeenĩ yi. A bǐo á ínén màhá yí wi à minén lè há pánká-sũmáa b̀ansowà mu à páaní bǐo búí yi. ²¹ O Núhũso ɲuuníi d̀eé á mi yí dà máa ɲunáa á máa b́íní máa khíi ɲu lè há pánká-sũmáa b̀ansowà ɲuuníi d̀eé. Mi mún yí dà máa dí o Núhũso d́nló á máa b́íní máa vaá dí há pánká sũmáa b̀ansowà d́nló. ²² Taa wa wi à wa wé ò o Núhũso s̄i c̄i wɛn wa wára bǐo yi le? Wa so wee leéka le wa pánká wi po a Núhũso mu le?

Mi le mi bè-wénia à dé ho cùkú le Dónbeenĩ yi

²³ Ba búí wi mi t̄ahũ á wee bío le mu bǐo búenb́úen dà wee wé. Mu bon. Éé ká bǐo búenb́úen yínɔ́n bǐo na se. Bǐo búenb́úen dà wee wé, éé ká mu búenb́úen yí máa wé à ba k̀erèt̄iɛwa kuure va lè mí yahó. ²⁴ Mi n̄i-kéní kéní yí ko à mi leéka mi k̀urú bǐo mí dòn. Mi mún ko à mi leéka bǐo mi ì wé ká mu ù s̄ení m̄n zàwa na ká. ²⁵ Mu bǐo búenb́úen na wee ȳéé ho yàwá yi á mi dà à yà á à dí, ká mi yí l̀unkaa mi yilera á d́n t̀ua miten yi le mu ló wen, ²⁶ lé bǐo á bǐo kà lé bǐo túara: «Ho tá làa bǐo wi ho yi búenb́úen á bǐo s̄a a Núhũso yi.»* ²⁷ Hen ká ȳia yínɔ́n o k̀erèt̄iɛ á von mia lè ho d́nló mí z̄i, ká mi tà van, à bǐo ba à na mia búenb́úen à mi dí, ká mi yí l̀unkaa mi yilera à t̀ua miten yi làa hen na mu ló yi. ²⁸⁻²⁹ Ká a búí màhá b́ía le há taa na kà lé ba bùaa na ba yan lè le muin̄i taa, à mi yí là há. Hàrí ká minén yilera yí l̀unkaa mu bǐo yi, à mi pá yí là há ȳia b́ía mu nɔn mia bǐo yi, à l̀unkaràa wón yilera.

Bǐo á ínén wee wé ká ì ponĩ séra, á so lá ko à mu l̀unka a búí yilera le? ³⁰ Ho d́nló na á ì dó le Dónbeenĩ b́arákà à ì dú, á ba à yáa ì yèni bǐo yi lé

* **10:26** Mi loń Lení v̄uahũ (Psaumes) 24.1

webio? I so yí dó le Dónbeenĩ b́arákà yí d́uráa ho le?

³¹ Lé b́n nɔn ká mi wé wee dí, ká mi wee ɲu, tàá ká mi wé wee wé b́o lée b́o, à mi wé mu, à d́eráa ho cùkú le Dónbeenĩ yi. ³² B́a wee v́iní ɓa *zúífùwa, tàá b́a yínɔ́ zúífùwa, tàá ḿn zàwa lè ḿn h́nni kèrètíewa na ká, á minén yí dé miten yi. ³³ Lé ká síi á ï wi à ï wéráa. I wi à ï b́o ɓ́uénɓ́uén wé sí b́a ká yi. I yí máa cà ï kùrú b́o. B́o á ï ï wé á ɓa cèrèé á à ḱánínaa lé b́n á ï wee b́nbá yi.

11

¹ B́o á ï wee wé á mi wé bè yi, làa b́o á ïnén wee bèráa b́o ó o Krista wó yi.

B́o mi ko mi ɓua lè miten ho ḱeemɪnwánlɔ yi

² I yáa ɓènt́n wee t́ení mia, mi fɔɓ́ua, lé b́o á b́o á ï wó nɔn mia á mi wee leéka b́o f́eεε, á wa kèrètíewa ḱaránlɔ na á ï yú á ḱaranna làa mia á mi mún wee bè yi. ³ Eε ká ï màh́á pá wi à mi źn b́o ká yara: O b́a ɲ́h́úso lé o *Krista, ó o h́a ɲ́h́úso lé o b́a, ó o Krista ɲ́h́úso lé le Dónbeenĩ. ⁴ Awa. Ká a b́a ɓ́uí wee fio, tàá o wee f́ε le Dónbeenĩ ɲi-cúa ò o pon mí ɲ́h́ú yi, se o wee źarí o Krista na lé o ɲ́h́ú yi. ⁵ Ká a h́a ɓ́uí ɓèn wee fio tàá o wee f́εε le Dónbeenĩ ɲi-cúa lè ɓa nùpua ò o yí pon mí ɲ́h́ú yi se o wee źarí o b́a na lé o ɲ́h́ú yi, se o ka lòn h́a na ɲ́h́ú lɛera.* ⁶ Ká a h́a ɓ́uí yí máa pe mí ɲ́h́ú yi se o ẃa dà a khè ho. Mu ɓ́uénɓ́uén lé dà-kéní. Ká ho ɲ́h́ú khèró tàá ho lɛéro á lé h́a n̄yio o h́a ćn, ò o ẃa wé pe ho yi. ⁷ O b́a yí ko ò o pe mí ɲ́h́ú yi, lé b́o ó o ɓonḿn lè le Dónbeenĩ, le Dónbeenĩ cùkú

* **11:5** Mu ṕah́ú, ká a h́a lɛera mí ɲ́h́ú se o dó h́a n̄yio míten yi.

wee mi a yi. Ɛε ká a háa ko ò o pe mí nùhũ yi, lé bïo ó o báa cùkú wee mi a yi. ⁸ Ho léé tũíá, le Dónbeenĩ yí léra a háa bïo ɓúí á yí wó là a báa. O báa bïo ɓúí lé bïo le léra á wó là a háa. ⁹ O báa yí léra a háa bïo yi. O háa lé yíá léra a báa bïo yi. ¹⁰ Lé bũn nɔn le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà bïo yi, ó o háa na wee fio tàá o wee fεε le Dónbeenĩ ni-cúa á ko ò o pe mí nùhũ yi à zéénínáa ho pánká na o yú bïo. ¹¹ Ɛε ká wa páaníló là a Nùhũso bïo yi, ó o háa yí dà máa kɛń ká a báa níí ló, ó o báa mún yí dà máa kɛń ká a háa níí ló. ¹² Mu bon, o háa ló a báa yi, ó o báa ɓèn wee te o háa yi, ká ɓa mí nùwã n̄un màhá lé le Dónbeenĩ léra ɓa.

¹³ Minén mi ɓεεre wáa loń mu sese. Mu so léé bïo na se ò o háa hén mí nùhũ yi díá ká a wee fio le? ¹⁴ Ba nùpua zũ le ká a báa n̄un-vãní á túeeka, se mu lé hã n̄iyio o wán. ¹⁵ Ɛε ká a háa cɔn á le n̄un-vãní na túeeka so yínɔn cùkú bïo le? O háa n̄un-vãní le Dónbeenĩ nɔn wo yi, à le wé le nín-kéní na pon o nùhũ yi. ¹⁶ Ká a ɓúí wi ò o pá b̄íní wãaní bïo á ï bía, à ɓànso zũn le lé bũn á warén lè ɓa kèrèt̄ɛwa kuio ɓúenɓúen wee wé.

O Nùhũso d̄ínlɔ d̄ání yi

¹⁷ Bïo á mu lé le zéénii tũíawà á wa wi yi, á bïo ɓúí wi b̄ín á ï yí dà máa khòní mia bïo yi. Mu lé bïo á mi kúeemínwánlɔ yí máa wé à mi va lè ho yahó. Ho yáá wee lén mia lè mi mún. ¹⁸ Bïo á ï ï cí wán lé bïo ká: I n̄á à ɓa le ká mi san san kúaa mín wán, à mi wé c̄úii mín. Mu ka lè mu bon. ¹⁹ Mu bon, ho sankamínlɔ ko ho wé mí t̄íahũ, à b̄ia lé ɓa kèrèt̄ɛwa binbirí bïo dàñ zũrnáa. ²⁰ Lé bũn te bïo ká mi kúaa mín wán, á ɓa yí dà máa bïo le lé o Nùhũso d̄ínlɔ á mi wee dí. ²¹ Mu bon, mi n̄i-kéní

kéní dɪnló na mi wee ɓua ɓuennáa lé hĩa mi wee wé bánbá dí. Bɪn lé bɪo wee na à ɓa ɓúí le hĩni ɓúe, ká ɓa ɓúí ɲun sù wee khée. ²² Mi zɪní so mía á mi máa wé è dí ká mi ì ɲu yi le? Tàá lé ɓa kèrètɛwa kuure á mi wi mi zàán yi, à dé hã ñyio bĩa khon yi le? Lée webio á mi yáá wáa le í bío na mia? Mi wi à ã pá dé mí fobúa le? ƐƐ ká ɓùeé. I ɓèntɪn yí dà máa dé mi fobúa mu ɓio yi.

²³ Awa, ho kàránló na ló a Nùhũso cɔn na á ìnén yú á ɓèn yèrɛmáa nɔn mia lé hĩa kà: Ho tɪnàahũ na ɓa à dé o Nùhũso Yeesu á à na, ó o lá ho búurú, ²⁴ á dó le Dónbeenĩ bárákà ò o cèƐkaa ho ò o bía: «Hĩa lé í sánia na á ã nɔn mi ɓio yi. Mi wé wé mu, à leékaráa í ɓio.» ²⁵ Lé làa bɪn ɓio síi, ká ɓa dú wó, ó o ɓèn lá le ɲuuníi dèƐ na ho *dɪvɛn wi yi ò o bía: «Bìo kà lé le páaníi finle na le Dónbeenĩ bò lè í cãni. Pãahũ lée pãahũ ká mi wé wee ɲu mu, à mi wé mu à leékaráa í ɓio.» ²⁶ Awa, á pãahũ lée pãahũ na mi wé là ho búurú mu, á ɲun mu ɓio mu, se lé o Nùhũso húmú á mi wee zéeni ɓio. Mi wé wé mu, fúaa ká a khíi bɪnía ɓuara.

²⁷ Lé bɪn nɔn ká nùpue lée nùpue wé là a Nùhũso búurú mu, á ɲun o ɓio mu làa ɓio mu yí koráa, se ɓànsò wó khon, lé ɓio ó o zàánna a Nùhũso sánia là a cãni yi. ²⁸ Nùpue na wé le mí ì là ho búurú mu, á à ɲu mu ɓio mu, à ɓànsò cén loń mĩten sese à bè yi wéráa mu. ²⁹ Mu bon. Yia wee là ho búurú mu, á wee ɲu mu ɓio mu ò o yí máa kɔnbi o Nùhũso sánia, se ɓànsò wee síiní mí ɲúhũ. ³⁰ Lé bɪn te mu á mi tlahũ á ɓa cèrèè lé ɓa vánvárowà, ɓa cèrèè pánkáváa mía, á ɓa ɓúí húrun. ³¹ Ká wa lá wee fèn loń waten sese, se le Dónbeenĩ lá máa wé è cítí wɛn. ³² ƐƐ ká a Nùhũso màháa wee cítí wɛn, à bé

wɛn, bèra a na à wa núná khíi yí páaní yí sí lè ho ðímíjása.

³³ Awa, wàn zàwa lè wàn hinni, mi wé kúaa mín wán o Nùhũso ðínló bïo yi, à mi yí dí mín núná yi, mi wé pa mín. ³⁴ Ká yia le hini wé dà, à bànso dí mí zii à bè yi buennáa, bèra a na ká mi wé kúaa mín wán, à le Dónbeenĩ sïi yí cĩ mia. Bïo ká na mi tùakaa bïo, bũn á ï ì día ká ï khíi buara mi cõn, á ï buéé zéení bũn yara làa mia.

12

Le Dónbeenĩ Hácírí bè-hãnia

¹ Wàn zàwa lè wàn hinni, hã laà na kà wán, á le Dónbeenĩ Hácírí bè-wénii na wa wee mi lé bïo á ï bío ðání yi. Ì wi à mi zũn mu yara. ² Mi zũ le páahũ na mi ðĩn yí zũ le Dónbeenĩ, ká mi día miten á hã wõnna na yí dà máa bío á yú ho pànká mi wán. ³ Lé bũn te mu, á ï wi à ï zéení mu làa mia à mi zũn le o nùpue na wee bío lè le Dónbeenĩ Hácírí pànká, wón yí dà máa ðánkání Yeesu. A nùpue mún yí dà máa bío le Yeesu lé o Nùhũso ká le Dónbeenĩ Hácírí yí dó mu bànso nii yi.

⁴ Mu bïowa wéró pànká na le Dónbeenĩ Hácírí wee na á síiwà boo, ká lé le Hácírí dà-kéní màhã wee na mu. ⁵ O Nùhũso tonló á núná boo, ká lé o Nùhũso nĩ-kéní á wa wee sá na yi. ⁶ Mu bè-wénia á núná boo, ká lé le Dónbeenĩ dà-kéní lé ðio wee na mu búenbúen wéró pànká 6a nùpua búenbúen yi.

⁷ Le Dónbeenĩ Hácírí wee zéení míten wa nĩ-kéní kéní yi lè mí bè-wénia à séenínáa wa búenbúen. ⁸ Le Dónbeenĩ Hácírí wee wé ò o búí wé bío mu bè-zũnminí bíoní. O búí wón le Hácírí mu wee wé ò o wé bío mu bío zũrló bíoní. ⁹ O búí

wón le Hácírí mu wee wé à le sɛ̀idéro na b̀an sɛ̀i mɛ̀a à kɛ̀n wo yi, ká a búí wón lé ɛ̀a v́anv́arowà wɛ̀éro p̀anká á le Hácírí dà-kéní mu wee na a yi. ¹⁰ Le Dónbeenĩ Hácírí wee na mu yéréké b̀iowa wéro p̀anká o búí yi. O búí lé le Dónbeenĩ jɛ̀-ɛ̀úa fɛ̀éro p̀anká ó o wee yí. Ká a búí wón b̀èn lé le Dónbeenĩ Hácírí lè hã hácín-kora hueeka lénló mín yi b̀an p̀anká á ǹn wo yi. O búí le Dónbeenĩ Hácírí mu wee wé ò o wé b́ío hã b́ioní na a ǹpue yí zũ, ká a búí le Hácírí mu b̀èn wee wé ò o wé j́í hã b́ioní mu à t́ání na ɛ̀a ǹpua yi. ¹¹ Lé le Dónbeenĩ Hácírí dà-kéní mu á wee wé b́ɛ̀n b́uénb́uén. Lé lerén wee na mu b́ío wéro p̀anká wa ǹi-kéní kéní yi mín j́úná yi làa b́ío á le sɛ̀i v́a yi.

O Krista s̄ania

¹² Wa zũ le hã s̄ania lée dà-kéní, ká b́ío ɛ̀ékaa mín yi wó hã lé b́ío á boo. Ɛ̀e ká b́ɛ̀n m̄ahã yí hò b́ío mu páania lé hã s̄ania dà-kéní. Wa páaníló là a *Krista b́ío mún ka kà sɛ̀i. ¹³ Wa b́uénb́uén źira le Hácírí dà-kéní yi á wóráa hã s̄ania dà-kéní. Wa wé *zúifùwa loo, à wa yí wé zúifùwa loo, à wa wé wobá-n̄i, tàa ǹpua na wi míten, se lé le Hácírí dà-kéní mu á wa b́uénb́uén yú.

¹⁴ O ǹpue s̄ania yínɔ́n b́ío dà-kéní mí dòn á wó làa hã, mu boo. ¹⁵ Ká le zeñ lá b́ía le b́ío mínén yínɔ́n le níi, á mí w̄aa yínɔ́n hã s̄ania b́ío búí, se b́ɛ̀n pá máa hè b́ío le can hã s̄ania mu yi. ¹⁶ Ká ho j́ik̄ahũ lá le b́ío mínén yínɔ́n le yère, á mí w̄aa yínɔ́n hã s̄ania b́ío búí, se b́ɛ̀n pá máa hè b́ío ho can hã s̄ania mu yi. ¹⁷ O ǹpue s̄ania lá lé le yère mí dòn, á hã lá wé è j́í mu b́ío kaka? Ká hã lá lé ho j́ik̄ahũ mí dòn, á hã lá wé è tá mu b́ío s̄iii kaka?

¹⁸ Mu bon, mu b́iowa dà-kéní kéní na lé o ǹpue

sǎnía á le Dónbeenĩ cɛ́ékaa mín yi làa bío le sǐi vá yi. ¹⁹ Mu lá léé bío dà-kéní mí dòn, se há yínɔ́n sǎnía. ²⁰ Bío wee cɛ́ékaa mín yi wé há sǎnía bǔn lé bío boo, ká há sǎnía hǔn léé dà-kéní. ²¹ Lé bǔn nɔ́n á le yèrè yí dà máa bío máa na le níi yi le mí màkóo mía le yi, á ho nǔhǔ yí dà máa bío le há zení le mí màkóo mía há yi. ²² Hàrí há sǎnía bíowa na ka le há nǔhǔ mía sese wa cǔn á wa màkóo yàá pá wi yi. ²³ Hǎa bío cùkú mía wa cǔn lé hǎa wa wee pa bío. A hǎa bío bíoró nǔyio wi, hǔn lé hǎa á wa yàá wíokaa wee pa bío. ²⁴ Hǎa cùkú wi màkóo mía bǔn yi. Ká le Dónbeenĩ wíokaa o nùpue sǎnía bíowa à hǎa cùkú mía ò o wé dé ho cùkú yi. ²⁵ Le Dónbeenĩ wó mu ká sǐi bèra a na à mu bíowa na cɛ́ékaa mín yi wó há sǎnía à cǔiinà yí kɛ́n yi, ká há lè mí dà-kéní kéní wé léékaa mín bío. ²⁶ Ká há sǎnía bío búí yú le lònbee, à bío ká léé le yi làa bǔ. Ká há sǎnía bío búí yú ho cùkú, à bío ká léé le sǐ-wɛɛ yi làa bǔ.

²⁷ Minén mún ka lòn sǎnía dà-kéní na bío sǎ a *Krista yi, á mi le mi nǐ-kéní kéní lé há sǎnía mu bío búí. ²⁸ Lé làa bǔn sǐi á ɓa kèrètɛ́ewa kuure yi, á le Dónbeenĩ nín-yání wó ɓa búí là a Yeesu tonkarowà. Bǎa sǎ lé le *Dónbeenĩ nǐ-cúa fɛ́erowà, mu tǐn níi lé bǎa wee kàrán le Dónbeenĩ bío lè ɓa nùpua. Bǎa ká lé bǎa yú ho pànká à wéráa mu yéréké bíowa, làa bǎa wee wɛ́é ɓa vǎnvárowà, làa bǎa wee séení ɓa nùpua, làa bǎa dà wee dí ɓa kèrètɛ́ewa yahó, làa bǎa wee bío há bíoní na á nùpue yí zǔ. ²⁹ Ba búenbúen so lé o Yeesu tonkarowà le? Ba búenbúen so wee fɛ́e le Dónbeenĩ nǐ-cúa le? Ba búenbúen so wee kàrán le Dónbeenĩ bío lè ɓa nùpua le? Mu so lé ɓa búenbúen

á dà mu yéréké bɪowa wee wé le? ³⁰ Tàá lé 6a búenbúen so wee wɛé 6a vánvárowà le? A lé 6a búenbúen so wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ le? A lé 6a búenbúen so wee tãní hã le? Bùéé. ³¹ Bɪo le Dónbeenĩ nɔn wéró pánká wɛn, á bío ɲúhú wi po bío ká lé bɪn á mi wé cà lè mi sɪa búenbúen. Bɪn bío yi, á ì zéení wõhú búí na se po bío ká làa mia.

13

Le wamini bío

¹ Ká ì lá dà wee bío hã sɪí-viò bíoní, lè le Dónbeenĩ wáayi tonkarowà bíoní, ká ì yí wa 6a nùpua, se ì ka lòn bírín6oóní na 6a wee 6úa, tàá hõn-dèé búí na 6a wee vúaa. ² Ká ì lá dà wee fɛɛ le Dónbeenĩ ɲi-cúa à na 6a nùpua yi, á zũ le Dónbeenĩ bío na sà yi, lè mu bío na ká búenbúen, hàrí ká ì lá dó ì sɪí le Dónbeenĩ yi á dà wee hóoní hã 6úaa mí lara yi, ká ì yí wa 6a nùpua, se ì bío ɲúhú mia. ³ Hàrí ká ì lá wee lá ì ní bío à sanká na 6a ñi-khenia yi, á dà wee khòn bío á ì tà le lònbee yi bíá ká bío yi* ká ì yí wa 6a nùpua, á ì pá máa yí dèé búí mu yi.

⁴ Yia wa 6a nùpua wón wee wé dàń mí sɪi hĩ. O wee wé mu tentemu lè 6a nùpua. O yí máa dí yandee. O yí máa khòn. O yí máa dé mítén. ⁵ O yí máa wé ñyi-wará. O yí máa bàrá mí bío bíá ká bío yahó. O sɪí yí máa cɪ fùafù. Ba wó khon làa wo ó o máa 6ua mu mí yi. ⁶ Yia wa 6a nùpua á sɪí máa wé wa mu bío na yí téréna bío yi, o sɪí wee wé wa ho tũíá poni bío yi. ⁷ Yia wa 6a nùpua á mu bío búenbúen wee wé kúu yi. Mu bío búenbúen yi,

* **13:3** «á ì tà le lònbee yi bíá ká bío yi» Le Dónbeenĩ bíoní vɔn-kía búí yi, á bío ká lé bío bíá: «á nɔn ìten 6a cɪna.»

o wee tà le Dónbeenĩ bïo, á dé mí s̄i le yi. O wee h̄i mí s̄i mu bïo búenbúen yi.

⁸ Le waminĩ lée d̄e na máa vé máa mi. Le Dónbeenĩ ñi-cúa f̄erowà bïo á kh̄i vé. Hã bioní na a nùpue yí zū á bïoró ñii kh̄i bàrá. Mu bïo zūnló á kh̄i vé. ⁹ Mu bon. Wa bïo zūnló á ñii yí sú, á le Dónbeenĩ ñi-cúa na wa wee f̄e á ñii mún yí máa sí. ¹⁰ Ē ká mu bïo na ñii sú p̄ahũ kh̄i d̄n, b̄n ká bïo ñii yí sú á à vé. ¹¹ Mí loń, bïo á ï f̄u lé o háyónza, á ï bioní, lè ï yilera, làa bïo á ï zū lé mu bïo yara, b̄n búenbúen á mu háyónmu wi yi. Ká bïo á ï yïo yòo t̄n, á ï ló mu háyónmu yi. ¹² Hã laà na kà wán, á bïo wa wee mi ka s̄iyoón. Ē ká ho p̄ahũ mu kh̄i d̄n wa wé è mi mu bïo búenbúen wéréwéré. Hã laà na kà wán á ï Dónbeenĩ zūnló ñii ñin yí sú. Ē ká ho p̄ahũ mu kh̄i d̄n, á ï zūnló làa de ñii ï sí, làa bïo lerén mí b̄ere zūnáa mi. ¹³ Biowa bïo ñin wi b̄n á máa vé h̄uu máa mi. B̄n lé le waminĩ, lè le s̄idéró le Dónbeenĩ yi làa bïo wa pan bïo le Dónbeenĩ dó mí ñii le mí ï wé. Ká mu mí bïo ñin t̄ahũ á le waminĩ lé ñio po bïo ká.

14

Le Dónbeenĩ Háciri bè-h̄anii b̄ui bïo

¹ Awa, á mi w̄aa bè le waminĩ w̄hũ na á ï zéenia làa mia, à mu biowa wéro p̄anká na le Dónbeenĩ Háciri wee na à mi wé cà lè mi s̄ia búenbúen, s̄nku le Dónbeenĩ ñi-cúa f̄eró. ² Yia wee bío hã bioní na á nùpue yí zū, wón yí máa bío lè ña nùpua, o wee bío lè le Dónbeenĩ. Nùpue yí máa ñi bïo ó o wee bío. Le Dónbeenĩ Háciri p̄anká wee wé ò o bío hã bioní na á nùpue yí dà máa zūn. ³ Ká yia wee f̄e le Dónbeenĩ ñi-cúa, wón wee bío lè ña nùpua. O wee

wé à ɓa kèrètɛwa siidéro le Dónbeenɪ yi va lè mí yahó, o wee hení ɓa sia, á hǐí hǎ. ⁴ Yia wee bío hǎ bióní na á nùpue yí zǔ, wón wee wé ò orén mí dòn siidéro le Dónbeenɪ yi va lè mí yahó. Ká yia wee fɛɛ le Dónbeenɪ ɲi-cúa wee wé á ɓa kèrètɛwa kuure siidéro va lè mí yahó. ⁵ I wee fan à mi búenbúen wé bío hǎ bióní na á nùpue yí zǔ. Ɛɛ ká mi màhá wee fɛɛ le Dónbeenɪ ɲi-cúa á mu ù wé sǐ miì á à poñ bún. Yia wee fɛɛ le Dónbeenɪ ɲi-cúa wón bǐo cǔnú wi po yia wee bío hǎ bióní na á nùpue yí zǔ, se o búí bèn wee dàñ bǐnǐ tǎnǐ hǎ bióní mu à ɓa kèrètɛwa kuure siidéro le Dónbeenɪ yi va làa yahó.

⁶ Wàn zàwa lè wàn hǐnni, ká ì wǎa lá ɓueé bía hǎ bióní na á nùpue yí zǔ á nɔn mia mí dòn, á ì kɛnló mi cǔn cǔnú lá à wé ho yén? I yí dà máa séení mia ká mu yínɔn bǐo búí na le Dónbeenɪ zéenia làa mi, tàá mu bǐo zǔnló á ì zéenia làa mia, tàá le Dónbeenɪ ɲi-cúa á ì fɛera nɔn mia, tàá kàránló búí á ì nɔn mia. ⁷ Mi loñ hǎ sǐ-ɓúania, ho cáahǔ tàá ho coohǔ, ká hǎ búaró yí bò bǐo wán á ɓa à zǔn bǐo hǎ wee bío kaka? ⁸ Lé o yén á à ðǐn ðǐn á à lá hǎ hǐa sia ká a yí ɲá bǐo le tǐnbúanǐ bía wéréwéré? ⁹ Minén mún bǐo ka kà síi. Hen ká mi wee bío hǎ bióní na á nùpue yí zǔ, à nùpue na dà à tǎnǐ hǎ á mía, á ɓa à wé kaka à ɲínáa bǐo mi wee bío? Hǎ à kɛl lòn bín-conconwà. ¹⁰ Ho ðímǐɲá yi á hǎ sǐwà boo, ká hǎ búenbúen wi lè mín biónǐ á síí na ɓàn biónǐ kúará mía hón mia. ¹¹ Ká yia wee bío làa mi á ì hǐa yí máa ɲí bióní, bún ká ì ka lòn ñi-hǎni o cǔn, ó orén mún ñ kɛl lòn ñi-hǎni ñén cǔn. ¹² Minén mún bǐo ka kà síi. Bǐo mi wee cà mu bǐowa na le Dónbeenɪ Hácírí wee na wéro pànká lè mi sia búenbúen, á mi cén bánbá à mi cà bǐo wee wé à ɓa kèrètɛwa

kuure siidéro le Dónbeenĩ yi va lè mí yahó.

¹³ Awa, yĩa wee bío hã bíoní na á nùpue yí zũ ko ò o fio le Dónbeenĩ yi ò o wé dání hã tání à 6a nùpua jí. ¹⁴ Hen ká í wee fio lè hã bíoní na á nùpue yí zũ, á ì hácírí dén á à kẹ́n ho fióró wán, ká í yí máa le í yi à wéráa ho. ¹⁵ Awa, á lé mu yén á ì wé? Í ì fio lè hã bíoní na á nùpue yí zũ lè í hácírí, ká í mún pá à le í yi á à fio lè le bíoní na 6a nùpua zũ à 6a jí. Í ì sío hã lení lè hã bíoní na á nùpue yí zũ lè í hácírí, ká í mún pá à le í yi á à sío lè le bíoní na 6a nùpua zũ à 6a nùpua jí. ¹⁶ Ká wa yí máa wé làa bũn, ká yĩa wee wé ho b́arákà déró fióró lè hã bíoní na á nùpue yí zũ lè mí hácírí á b́ia ká á à wé kaka à t́aráa ho «*Amiina» ho fióró mu vaa véení. ¹⁷ H́arí à ù b́arákà déró fióró mu wé se kaka, á b́ia yí jía ho máa yí cúnú ho yí.

¹⁸ Í wee dé le Dónbeenĩ b́arákà, lé bío hã bíoní na á nùpue yí zũ, á ínén wee bío po mi búenb́uen. ¹⁹ Ɛ́e ká 6a kèrèt́ewa kúaa mín wán, á hã bíoní bío hònú na á ì ì bío làa ba lè le bíoní na 6a zũ á ì ì bío á à ḱarán làa ba, á ì wa á po hã bíoní muaaseé píru na á ì ì bío làa ba na á nùpue yí zũ.

²⁰ Wán źawa lè wán h́inni, mi yí wé lòn háyúwá mi yilera yí. Mu bè-kora dání yi b́un mi wé lòn háyúwá. Ká mi màh́á wé leéka mi yiwa lòn yèn-t́inia sa. ²¹ Bío ká lé bío túara le Dónbeenĩ bíoní v́uah́ yí:

«Í ì d́in hã síí-viò nùpua wán
 á à bíoráa lè í ńipomu lè hã bíoní na 6a yí máa
 jí.
 H́arí ká í wó b́un,
 á ì ńipomu pá máa jí í cón.»*

* **14:21** Mi loń Ezayii v́uah́ 28.11

²² Lé bǔn á hǎ bióní na á nùpue yí zǔ hǎn bíoró wee zéení làa bǎa yínón ɓa kèrètɛwa le ɓa nǐi mía ɓa kèrètɛwa bǐo yi. Bǔn bè-zéeníni so yahó yí sǎ ɓa kèrètɛwa. Ká le Dónbeenǐ ɓi-cúa hǎn fɛɛró ɓèn wee zéení lè ɓa kèrètɛwa le le Dónbeenǐ wi làa ba. Bǔn yahó yí sǎ bǎa yínón ɓa kèrètɛwa. ²³ Mi loń. Ká ɓa kèrètɛwa kuure nùpua ɓúenɓúen lá kúaa mín wán sii, á ɓa ɓúenɓúen wee bío hǎ bióní na á nùpue yí zǔ, ó o ɓúi na ɗín yí zǔ ɓa kèrètɛwa bǐo yara, tàá o ɓúi na yínón o kèrètɛ ɓueé ɗǎn, á ɓa so máa bío le mi wee khée le? ²⁴ Ɛɛ ká ɓa ɓúenɓúen wee fɛɛ le Dónbeenǐ ɓi-cúa, ó o ɓúi na yínón o kèrètɛ, tàá o ɓúi na ɗín yí zǔ ɓa kèrètɛwa bǐo yara ɓueé ɗǎn, á ɓa so máa le mí yiwa, á máa zǔń le mí wó khon bǐo ɓa wee ɓí bǐo yi le? ²⁵ Bǐo wi ɓa yiwa na á nùpue yí zǔ, á bǐo ò zǔń. Hón pǎahǔ so yi, ká ɓa màhǎ líí ɓúra á à ɓúaaní le Dónbeenǐ ká ɓa à bío: «Túúá poni, le Dónbeenǐ ɓèntǐn wi làa mia.»

Ba kèrètɛwa kúeeminwánló bǐo

²⁶ Wán zàwa lè wán hǐnni, á bǐo wǎa ko mu wé le mu yén? Hen ká mi wé kúaa mín wán, ká yǎa yú lení ò o sío le, ká yǎa yú bǐo o ò kàrán làa bǎa ká, ò o kàrán ɓa. Ká yǎa le Dónbeenǐ zéeníà làa bǐo ɓúi ò o zéení mu, ká yǎa yú hǎ bióní na á nùpue yí zǔ bíoró pánká, ò o bío hǎ, ká yǎa ɓèn yú hǎ tǎnǐló pánká, ò o tǎní hǎ. Bǔn ɓúenɓúen á à ɗán ñ séení ɓa kèrètɛwa kuure à ɓa siidéro le Dónbeenǐ yi wíoka fára ɗín. ²⁷ Ká ɓa ɓúi wi mi tǎhǔ á wee bío hǎ bióní na á nùpue yí zǔ, á bǔn ko làa nùpua nùwǎ ɓun, tàá nùwǎ tǐn à wé mu. Ká yǎa wé bǎa mí bǐo, à yǎa so ɓèn bío mí bǐo, ò o ɓúi mún wé tǎní bǐo

6a nǐ-kéní kéní wee bío. ²⁸ Ká yíá á à tǎní mu mía, á ɓànsò ko ó o wé tété, ò o bío le le Dónbeenǐ mí yí.

²⁹ Ká mu lé 6a ɓúí wee fɛɛ le Dónbeenǐ ɓi-cúa, á ɓán nùwǎ ɓun tàá nùwǎ tǐn á ko 6a wé bío ká ɓiá ká wee và mí yiwa ɓiò hǎ ɓi-cúa mu wi à 6a ɓua lè mítén wán. ³⁰ Ká le Dónbeenǐ zééníá ɓiò ɓúí là a ɓúí mi tǎhǔ, á yíá lá wee bío ko ò o wé tété ká a díá le ɓióní na wón ɓànsò yí. ³¹ Ká mu wee wé ká, á mi ɓúénɓúén dà wé è fɛɛ le Dónbeenǐ ɓi-cúa, yíá wé ɓiá mí ɓiò, á yíá á à ɓiò mí ɓiò, ɓèra a na à mi ɓúénɓúén yí ho kàránlò, à mún yí le sí-heɓúee. ³² Yíá wee fɛɛ le Dónbeenǐ ɓi-cúa ko ò o zǔn mítén ò o yí wé mu concon. ³³ Le Dónbeenǐ yí wa ɓiò na lúnkaa. ɓiò wee wé ho hээрà ɓún lé ɓiò le Dónbeenǐ wa. ɓún lé ɓiò mu wee wéráa ɓiá ɓiò sǎ le Dónbeenǐ yí kuio ɓúénɓúén yí.

³⁴ Ká 6a kèrètíewa wé kúaa mín wán, á 6a hǎawa ko 6a wé tété. Níi yí nǎn 6a yí à 6a bío. ʼBa ko 6a wé liíní mítén làa ɓiò 6a *zúífùwa làndá ɓiáráa mu. ³⁵ Ká 6a wi à 6a zǔn ɓiò ɓúí yara, à 6a tùá ɓún lè mí ɓárání mí zíní yí. Mu yí se ò o hǎa ɓiò 6a kèrètíewa kúeemínwánlò yí.

³⁶ Mi wee leéka le le Dónbeenǐ ɓín-tente so ló mínén cǎn le? Tàá mu so lé mínén mí dòn á le ɓiò sǎ yí le? ³⁷ Hen ká a ɓúí wee leéka le mí lé le *Dónbeenǐ ɓi-cúa fɛɛro, tàá ɓànsò wee leéka le mí yú le Dónbeenǐ ɓiò wéró pánká, à ɓànsò zǔn mu le ɓiò á ĩ túara nǎn mia kǎ lé o Nùhúso ɓiò na ó o ɓò heníá. ³⁸ Ká yíá yí tà mu, á le Dónbeenǐ máa tà wón ɓiò.

³⁹ Wàn zàwa lè wàn hínni, á ɓiò mi wǎa ko mi cà lè mi síá ɓúénɓúén lé le Dónbeenǐ ɓi-cúa fɛɛró, à ɓiá wee bío hǎ ɓióní na á nùpue yí zǔ à mi mún

yí hè. ⁴⁰ Bìo here, lé à mu búenbúen wé làa bìo mu koráa, à mu yí lúnka.

15

O Krista vèeró bìo

¹ Wàn zàwa lè wàn hínni, le Dónbeenĩ bín-tente na á ã buera nòn mia, lé dén á ã bínía wee leéka bìo làa mia. Lé lerén á mi tà bìo á bò yi lè mi sòobéé.

² Lerén lé ðìo á à kǎní mia ká mi wee ɓua le sese làa bìo á ã bueraráa le nòn mia. Ká bǔn mía se mi tà le bìo coon.

³ Ho kàránlò na bìo jùhũ wi po hĩa ká, hĩa ínén ì ɓere yú á nòn mia le hĩa kà: O *Krista húrún wa bè-kora bìo yi làa bìo mu túararáa le Dónbeenĩ biónĩ vǔahũ yi. ⁴ Ba nùuna a, á mu wizooní tǔn zòh, ó o vèera làa bìo mu túararáa le Dónbeenĩ biónĩ vǔahũ yi. ⁵ O zéénía mítén là a Piere, bǔn món ó o màhǎ zéénía mítén lè mí tonkarowà píru jún.

⁶ Bǔn món á wàn zàwa lè wàn hínni na po khiá-hònú ó o zéénía lè mítén làa cúekúee. Ba cèrèe pá yǐo wi lua hàrí lòn zuia. Ba nùwǎ yèn ɓúi lé bǐa húrún ɓa tǐahũ.

⁷ Bǔn món ó o zéénía mítén là a Zaaki, á màhǎ zééníanáa mítén lè mí tonkarowà búenbúen. ⁸ Bìo ó o zéénía mítén lè ɓa búenbúen wó, ó o mún zéénía mítén lè ínén na ka lòn za na teró cú wán. ⁹ Mu bon, ì lé ɓa tonkarowà búenbúen món dí. Ba yáa yí ko ɓa ve mi làa tonkaro, lé bìo á bǐa bìo sǎ le Dónbeenĩ yi á ã beéra lò.

¹⁰ Bìo á ã karáa ho zuia, lé le Dónbeenĩ sǎamu pánká yi. A le sǎamu na le wó làa mi á yí tò, ɓùeé. Í sá ho tonlò á lò bon po ɓa tonkarowà na ká búenbúen. Ée ká mu yínǎn ínén lè ì pánká á wó mu. Lé le Dónbeenĩ sǎamu lé bìo nòn á ã dàńna wóráa mu. ¹¹ Lé bǔn

bɔ yɪ, à mu wé ɪnén loo, tàà ɓarén loo, se dɔ kà lé le biónɪ na wa wee bue, á lé lerén mi tà bɔ.

Ba nɪ-hía vèeró bɔ

¹² Ká mu lé o *Krista vèeró bɔ á wa wee bue, á lée webio nɔn á mi tɪahũ á ɓa ɓúi wee bɔrɔ́a le ɓa nɪ-hía máa vèe? ¹³ Ká ɓa nɪ-hía máa vèe bɔ bon, se o Krista mún yí vèera. ¹⁴ Ká a Krista yí vèera, se bɔ wa wee bue nɔhũ mía, á bɔ mi tà yí mún mía. ¹⁵ A bè bɔn wán, á se wa lé ɓa sabɪn-fũaalowa, lé bɔ wa bía kɛnkɛn le le Dónbeenɪ vèenía o Krista léra ɓa nɪ-hía tɪahũ. Ká mu bon ká ɓa nɪ-hía máa vèe, se bɔ á wa le le Dónbeenɪ vèenía o Krista mún yí bon. ¹⁶ Ká ɓa nɪ-hía yí dà máa vèe, se o Krista mún yí vèera. ¹⁷ Εε ká a Krista yí vèera, se bɔ mi tà yí nɔhũ mía, á mi bè-kora pá nà mi núná yí. ¹⁸ Mu yàá po bɔn, mu wee zéení le bɪa tà a Krista bɔ á húrunnáa á bɔ yáara ɓúenɓúen. ¹⁹ Ká mu lé le mukánɪ na wa wi yí hã laà na kà wán mí dòn bɔ yí á wa dórɔ́a wa sɪa o Krista yí, se wa miinà po ɓa nɔpua na ká ɓúenɓúen miinà.

²⁰ Εε ká a Krista ɓèntɪn vèera bɔ bon. Bɔ á mu bè-yáa wee zéení le ho dɪnló á à be è wé se, lé bɔn ɓán sɪi ó o Krista vèeró bɔ mún wee zéení le ɓa nɪ-hía à vèe. ²¹ O nɔpue nɪ-kénɪ lé yɪa nɔn á ɓa nɔpua wee híráa, lé bɔn ɓán sɪi ó o nɔpue nɪ-kénɪ lé yɪa mún nɔn á ɓa nɪ-hía wee vèeráa. ²² Bɔ ɓa nɔpua ɓúenɓúen wee hí lé bɔ ɓa lée sɪi dà-kénɪ là a Adáma, lé bɔn á ɓa ɓúenɓúen mún n vèe, ɓa páaníló là a Krista bɔ yí. ²³ Ká ho vèeró mu màhã à wé làa bɔ mu sánáa mín. O Krista lé yɪa dú ɓa ɓúenɓúen yahó lòn bè-yáa. Bɔn món ó o ɓuenló pãahũ á bɪa bɔ sã a yí màhã à vèe. ²⁴ Hón pãahũ so yí ká mu bɔ ɓúenɓúen nɔhũ á à

6úe. O Krista á à 6úe hã pànká sũmáa bànsowà lè mí sífwa 6úen6úen na yí máa mi júná ká a bíní ì na le béeñí o Maá Dónbeení yi. ²⁵ Mu bon, o Krista 6ueé lá le béeñí fúaa bío ó o 6úrá mí zúkúsa mí tá á bò mí zeñ wán.* ²⁶ O zúkúso na o ò yáa ho món lé mu húmú. ²⁷ Mu bon, mu túara le Dónbeení bióní vūahú yi le le Dónbeení dó mu bío 6úen6úen o tá. † Ká lé le Dónbeení dó mu bío 6úen6úen o tá, se mu wee zéení le le Dónbeení na dó mu dén níí ló. ²⁸ Ká a Krista khíi wí mu bío 6úen6úen jùhú wán, ó orén na lé o Za á 6èn ñ dé mítén le Dónbeení tá. Bũn ká le Dónbeení na lá dó mu bío 6úen6úen o tá, á à wé mu bío 6úen6úen bée.

²⁹ Ká 6a ñí-hía yí máa vèe, á lée webio á bĩa wee bátízé mítén 6a bío yi á wee cà? Lée webio nɔn 6a wee wéráa mu? ³⁰ A warén 6èn lée webio nɔn á wa wee zàanínáa wa mukání làa wizoóní. ³¹ Wizonle lée wizonle ká í wee sánsá mu húmú. Wán zàwa lè wán hínni, í wee bío bũn lé bío á bío wa Nùhũso Yeesu Krista wee wé mi t̄ahú á ì síi wan bío yi. ³² Ho Efɛɛze yi, á ì lò bon 6a nùpua níi yi lè í san làa zín-bùaa. Ká mu lé ho ðímíj́á bío mí dòn bío yi á ì wóráa mu se lé ho cúnú yén á ì yú? Ká 6a ñí-hía yí máa vèe, se le bióní na kà bío bon: «Mí wé wa dí ká wa a j̄u, lé bío wa ȳíró húrún se mu vó.» † ³³ Mí yí khà mítén: «Lé o nùpue na térénna ò o wee bè là a bè-kora wéro á hía wé là a bío síi.» ³⁴ A mí cén t̄íní mí ȳío, à mí khí mu bè-kora wéro yi. Ba 6úí wí mi t̄ahú á yí zū le Dónbeení. Í wee bío kà síi à hã n̄iyio dí mia.

Wa sãntia yèrèmló bío

* **15:25** Mí loñ Lení vūahú (Psaumes) 110.1 † **15:27** Mí loñ Lení vūahú (Psaumes) 8.6 † **15:32** Mí loñ Ezayii vūahú 22.13

³⁵ Εε κά βα βúi pá wee tùa le βα ñi-hía vèeró á à wé kaka sii. Ba sǎnía á à κεñ kaka βα vèeró pǎahũ?

³⁶ Mi 6èntín lé βα bǎnbúwá. Mi loñ, hen cá a βúi dù dèε βúi bεεre, cá le yí sǔna, á yí ló bǐo le lá karáa wán, á le so ò dàñ lé á yòó dã le? ³⁷ Mu bǐo na hà yòó ló yínǎñ bún mi dù, mu bǎn bεεre lé ðio á mi dù. Mu dà á wé wεéñ tǎá bè-díni βúi. ³⁸ Bǐo á le bǐo hía wéráa, bún sǎ le Dónbeenĩ yi. Mu bè-díni búenbúen bǐo na mu wee lé à sǎráa sǐ yínǎñ dà-kéní. ³⁹ A bǐa yǐo wi lua búenbúen sǎnía yínǎñ dà-kéní. Ba nùpua, βα sǎroñ bùaa, βα jínzàwa lè βα cezàwa búenbúen sǎnía wi cá hǎ búenbúen màhǎ wi mín júná yi. ⁴⁰ Ho wáayi bǐowa semu wi mí dòn làa bǐa yǐo wi lua na wi ho tá yi semu. ⁴¹ Le wii semu wi mí dòn, ho pǐihũ semu wi mí dòn, á hǎ mànàayio semu wi mí dòn. A hǎ mànàayio mu lè mí dà-kéní kéní semu pá wi mín júná yi.

⁴² Lé bún lè βα ñi-hía vèeró bǐo lée dà-kéní. Hen cá βα sǎnía hía líí dó ho tá yi làa bǐo le bεεre wee ðiráa bǐo síi, à hǎ soo. Cá hǎ hía vèera, à hǎ sǐi yèrémá á máa bǐnǐ hí. ⁴³ Hǎ sǎnía na βα nùuna, á cùkú mía, hǎ yí dà bǐo βúi máa wé. Cá hǎ hía vèera à hǎ cùkú wé à pǎnká κεñ. ⁴⁴ Hǎ sǎnía na wee nùu, hǎn bǐo sǎ ho ðímǐjǎ na kà yi. Cá hǎ khíi vèera, á hǎ a yèrémá á bǐo ò sǐ ho wáayi yi. Bǐo hǎ sǎnía na bǐo sǎ ho ðímǐjǎ yi wiráa, lé bún bǎn síi á hǎ sǎnía na bǐo sǎ ho wáayi yi mún wiráa.

⁴⁵ Mu so yí túara le Dónbeenĩ bíonĩ vǔahũ yi kà sii le? «O Adáma na lé o yahón nùpue, á le Dónbeenĩ wó ó o yǐo wi lua.» § Cá a *Krista na lé o mónðén Adáma wón lé ho wáayi nùpue na wee

§ 15:45 Mi loñ Bǐo jǔhũ búεenii vǔahũ (Genèse) 2.7

na le mukānī. ⁴⁶ Bïo dú ho yahó yínǎn hã sǎnía na bïo sã ho wáayi, hã sǎnía na bïo sã ho ðímíjǎ yi lé hĩa dú ho yahó. Ho wáayi sǎnía hǎn wi làa món. ⁴⁷ O yahón nùpue na má lè le tǐnǐ wón bïo sã ho tá yi. Ká a «jǔn ní nùpue» bïo sã ho wáayi. ⁴⁸ Bĩa bïo sã ho tá yi ka làa yĩa má lè le tǐnǐ bïo síi. Ká bĩa bïo sã ho wáayi yi, bán ðèn ka làa yĩa bïo sã ho wáayi bïo síi. ⁴⁹ Bïo wa láráa ho tá yi nùpue síi, lé bǔn wa mún khíi láráa ho wáayi nùpue síi.*

⁵⁰ Wǎn zàwa lè wǎn hǐnni, bïo á ĩ wi à ĩ zéení làa mia, lé à mi zǔn le wa yí dà máa keń hen na le Dónbeenǐ wee dí mí béenǐ yi lè wa sǎnía na bïo sã ho ðímíjǎ yi. Mu bïowa na dà wee yáa níi yí dà máa keń bïo yí dà máa yáa yi. ⁵¹ Mi jí bïo ká. ĩ zéení bïo búii na le Dónbeenǐ lá sà yi làa mia: Mu yínǎn wa búenbúen lé bĩa à hí. Ká 6a nǐ-hía làa bĩa yǐo wi lua lé warén búenbúen síi á à yèrémá. ⁵² Mu ù wé fùafùà, lè le yèrè kèbúenlò bïo síi, ho pǎahǔ na le bǔaanǐ sã á à jí yi le mónðén wizonle zon. Ká le bǔaanǐ mu sã jǎ, á 6a nǐ-hía á à vèe, á sǎnía à yèrémá, á wǎa máa bǐnǐ máa hí hùúu. Ká warén na yǐo wi lua, á sǎnía à yèrémá. ⁵³ Mu bon, hã sǎnía na wee hí à soo, á ko hã yèrémá à wé hĩa yí dà máa hí máa soo. ⁵⁴ Ká hã sǎnía na wee hí à soo á khíi yèrémáa á wó hĩa yí dà máa hí máa soo, bǔn ká bïo túara le Dónbeenǐ bíonǐ vǔahǔ yi ká màhǎ wǎa jii ì sí:

«Húmú, ù fǔuhǔ fá á mu vóráa.†

⁵⁵ Húmú, ù pànká wi wen?

* **15:49** Le Dónbeenǐ bíonǐ vǎn-kǎa búii yi á bïo ká lé bïo túara: Lé bǔn á mi mún wa láráa ho wáayi nùpue síi. † **15:54** Mi loń Ezayii vǔahǔ 24.8

Húmú, ũ hĩnĩ na ũ wee táaráa wi wen?»†

⁵⁶ Mu húmú hĩnĩ na mu wee táaráa lé mu bè-kohó. A bĩo bèn wee na à mu bè-kohó yíráa ho pánká wa wán lé o *Mɔyiize lándá. ⁵⁷ Εε ká wa wee dé le Dónbeenĩ bárákà, lerén na wó á wa dàrnáa mu húmú wa Núhũso Yeesu Krista pánká yi.

⁵⁸ Wàn zàwa lè wàn hĩnni na á ĩ wa làa sòobεε, bũn lé bĩo nɔn á mi fárá tĩn, à yí díá le 6a dèké mia. Mi ca mi kuio o Núhũso tonló sáró yi. Lé bĩo mi wáa zũ le le lònbee na mi wee lá a Núhũso bĩo yi á yínɔn kãamáa.

16

Le wárí na cɔn nɔn ho Zeruzalεmu kèrètɛwa yi

¹ Mi wáa le wa khĩi zo le wárí na wee cã à séenínáa bĩa bĩo sã le Dónbeenĩ yi na wi ho Zeruzalεmu yi tũiáwà yi. I bĩa bĩo le wárí cãló mu bĩo ko mu wéráa á nɔn ho Kalasii kèrètɛwa kuure yi vó. Minén mún wé làa bũn bĩo síi. ² Hã dimaasiwa búenbúen à mi nĩ-kéní kéní wárí na mi sá yú búí á mi bàrá mí dòn làa bĩo mi dàráa mu. Bèra a na à mi wáa yí pa ĩ buenló mi cɔn à bío le mi ì cãnáa wárí. ³ I khĩi bueé dɔn mi cɔn, á 6a nùpua na á minén mi bæere hueekaa lé bán á ĩ ì fé mi hãmu bĩo á à túa hã vɔnna à bè wán á à na yi, á 6a à 6ua à varáa ho Zeruzalεmu. ⁴ Ká ínén ĩ bæere pá ko à ĩ 6ua mu varáa, á 6a à bè làa mi.

Bĩo ó o Poole wi ò o wé

⁵ I wi à ĩ buen mi cɔn, ká ĩ màhã à kãa ho Maseduana kɔhũ yi á à buennáa. ⁶ Nún-sĩ á ĩ bueé cãaka làa mia cúa-yen, nún-sĩ á le tɛenĩ pãahũ búenbúen

† 15:55 Mi loń Ozee vũahũ 13.14

á ì yàá à wé mi cǎn. Bǔn ká mi wáa à yí mi á à séení á ì vaá dǎnáa hen na á ì bò ò va yi. ⁷ Mu bon, ì yí wi à ì ɓuee mi mia làa miló kà síi ká ì khíi. Ì wi à ì ɓuee cǎaka làa mia ká a Nùhúso tà mu. ⁸ Bǔo ká wán, á ì ì kɛení ho Efɛze lóhó yi á ho *Pǎntekoote á à yí mi bǔn. ⁹ Lé bǔo á ton-beení sáró jii héra día nǎn mi bǔn, á bǔa wi ɓa hè ho sáró mún boo.

¹⁰ Ká a Timotee ɓueé dǎn mia, à mi sǎbéré à mi wíoka a ɓua, lé bǔo ó o wee sá a Nùhúso tonló lè ìnén bǔo. ¹¹ O ɓúí yí zùan wo yi. Ká a khíi bǔnía wà à ɓuen ì cǎn, à mi séení a ò o ɓueé dǎ làa héera. Ì pan wo, orén lè wán zàwa na bò làa wo.

¹² Ká mu lé wán za Apoloosi, wón á ì henía síi á à yí cúa-yen le o bè lè wán zàwa na bǔnía wà à ɓuen mi cǎn à ɓuennáa, ká a síi ɓèntǔn yí tà le vɛení mu bǔo bǔo ká wán. Ì zǔ mu le pǎahú na ò o yí le níi yi, o ò ɓuen.

O Poole bioní véení

¹³ Mi tǔnì mi yǔo, mi fǎrá dǔn mi siidéro le Dónbeenì yi. Mi zéení le mi lé ɓa nùpua na sía hereka, á pǎnkáwá wi. ¹⁴ Mi bè-wénia ɓúenɓúen á mi wé wé lè le waminì.

¹⁵ Wán zàwa lè wán hǔnni, le ì pá bǔnì henì bǔo dà-kénì bǔo na mia. Mi zǔ a Sitefanaasi lè mín zǔi nùpua. Mi zǔ le ho Akayii kǔhú ɓúenɓúen yi, á ɓarén lé bǔa nín-yání tà a Nùhúso bǔo. Mi mún zǔ le ɓa dènía bánbáa wee séení bǔa bǔo sǎ le Dónbeenì yi. ¹⁶ Awa, bán nùpua so síi, làa bǔa làa ba léera ho tonló yi, á mi wé tà día le ɓa dí mi yahó. ¹⁷ Bǔo á wán zàwa Sitefanaasi là a Akayikuusi, là a Fɔɔtunatuusi á ɓueé ɓúɛkíio mi á ɓèntǔn lée bǔo na wan ì síi làa sòobéɛ. Lé bǔo á bǔo mi yí dà máa wé máa na mi bǔo mi khèra làa mi bǔo yi, lé bǔn á

ɓarɛn wó mi lahó yi. ¹⁸ Ba ɓɛntɪn hɪina ɪ sɪi làa ɓio ɓa wee wɛraa mu làa mia pɔnna cɛrɛɛ yi. Ba nupua mu sɪi á mi wé kɔnbi.

Le tɛɛni

¹⁹ Ba kɛrɛtɛwa kuio na wi ho Azii kɔhɔ yi á wee tɛɛni mia. O Akilaasi là a Pirisiiye lè ɓa kɛrɛtɛwa na wee ɓuee kúee mɪn wán ɓa cɔn, á wee tɛɛni mia wa Nuhúso yèni yi. ²⁰ Wán zàwa ɓúenɓúen wee tɛɛni mia. Minén mún tɛɛníka mɪn yi sese.

²¹ Lɔnbio lé Inén Poole lè ɪ nɪn-bia á wee túa le tɛɛni ɪ na mia.

²² Ká a ɓúí yí wa a Nuhúso mi tɪahú, à mi lén wo mi tɪahú. «Maranataa», le wa Nuhúso ɓuen.

²³ Le wa Nuhúso Yeesu *Krista sãamu à kɛní làa mia. ²⁴ ɪ ɓɛntɪn wa mia lè ɪ sɪi ɓúenɓúen wa páníló là a Yeesu Krista ɓio yi. *Amiina!

Dónbeenì páaní fīnle vūahũ
New Testament in Buamu (UV:box:Buamu)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buamu

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Buamu

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 30 Dec 2021
331a1641-e36a-5300-8cb1-c9476fcef9bf